

FJÄLLKON

Svensk Fjällrasavels Tidskrift

Nummer 5
December 1998

9P
4302

FJÄLLKOR

- moratorium
anbefalles!

Sidan 3

FJÄLLKOR

- tjurrekommendation!

Sidan 5

FJÄLLKORNA

- lathund för tjurval!

Sidan 7

FJÄLLKOSSAN

- gårdsbesök på Egby!

Sidan 8

FJÄLLKOPROBLEM?

- överklaga
myndighetsbeslut!

Sidan 14

FJÄLLKON

- framtidskon!

Sidan 20

Svensk
Fjällrasavel

Svensk Fjällrasavel

Ordförande:

Patrik Gyllenhammar, Ekeskogs Hejde,
620 20 Klintehamn. Tel 0498-243035.
Fax 0498-243003.

Vice ordförande:

Robert Nilsson, Övre Svartlå 515, 961 98
Boden. Tel 0928-401 06. Fax 0928-402 10.
OBS! Tel-tid vard 10-12!

Redaktion, expedition, kassa:

Lennart Rosén, Larstorp, 590 33 Borens-
berg. Tel 0141-700 85, fax 0141-700 82.
e-post 1: svensk.fjallrasavel@telia.com
e-post 2: lennart.rosen@telia.com

**Redaktör & Ansvarig Utgivare för
tidningen Fjällkon:** Lennart Rosén.

Ledamöter:

Sven Blomberg, Sunnanhed 44, 790 70
Furudal. Tel 0258-202 07, fax 203 00.

Joachim Gustavsson, Görshorva, V.Harg,
595 91 Mjölby. Tel/Fax 0142-250 42.

Lena Lindberg, Norra Heden 2,
780 64 Lima. Tel/Fax 0280-322 18.

Anders Jonört, Flarkbäcken 150,
915 96 Flarken. Tel 0934-270 30.

Suppleanter:

Göran Lundström, Fjälbyn 252, 930 10 Löv-
ånger. Tel 0913-300 40, fax 0913-301 01.

Berit Runsten, Alsenviken 1234,
830 44 Nälden. Tel 0640-240 28.

Tove Undin, Tøsseberg 473,
686 93 Sunne. Tel 0565-921 86, 92.

Revisorer:

Gerd Arnqvist, Hörnsjö 452,
914 90 Nordmaling. Tel 0930-710 19.

Margareta Holmgren, Ö.Rosinedal 15,
922 32 Vindeln. Tel 0933-612 55.

Revisorssuppleanter:

Ann-Sofie Sångberg, Lökom 7578,
881 93 Sollefteå. Tel 0620-321 43.

Martina Bremer, Mossgården 4181,
386 94 Färjestaden. Tel 0485-56 22 52.

Avelsansvarig:

Robert Nilsson, Övre Svartlå 515, 961 98
Boden. Tel 0928-401 06, Fax 0928-402 10.
OBS! Tel-tid vard 10-12!

Förmedling av livdjur:

Joakim Gustavsson, Görshorva, Västra
Harg, 595 91 Mjölby. Tel/Fax 0142-250 42.

**Stambokföringsansvarig
av fjälldjur:**

Göran Lundström, Fjälbyn 252, 930 10 Löv-
ånger. Tel 0913-300 40, fax 0913-301 01.

Nästa **FJÄLLKON** kommer i Februari 1999.
Manus & Annonser till den tidningen ska vara
redaktionen tillhanda senast den 10 januari!

Tidningen FJÄLLKON nr 5 1998

- * Tidningen utkommer med 5 nummer/år. Däremellan skickas aktuell information ut.
- * Medlemskap tecknas genom att sätta in 200:- på postgiro 833 53 62-3.
- * Annonsering med radannonser i tidning och info-blad med t.ex. "Köpes / Säljes" är gratis för medlemmar i Svensk Fjällrasavel.
- * För övrig annonsering hänvisas till vår expedition tel/fax 0141-700 82, eller under ovan angiven adress.
- * Samtliga artiklar i tidningen FJÄLLKON är författade av redaktionskommittén om ej annat anges.
- * Åsikter framförda i signerade artiklar delas inte automatiskt av Svensk Fjällrasavel utan är författarnas egna.
- * Tidningen får i korta drag citeras om källan anges. Eftertryck är dock förbjudet utan skriftligt tillstånd från Svensk Fjällrasavel.

ISSN 1401-7806
Utgivningsbevis PRV nr 21560
© Svensk Fjällrasavel
Tryckeriet Erik Larsson 1998

LIMERICKDAGS!

En tjock liten fjällko i Säter,
blev fet utav allt hon äter.
Hon sa: "Jag slår vad,
att man inte blir glad,
om man bukhålans omkrets mäter".

En bonde strax utanför Boden,
en kväll syntes stå vid komoden.
Han vände och vred,
och la' huvet på sned.
"Tänk vad konstigt, i våras stod den!"

INSÄNT AV SVEN BLOMBERG

OBS! Du som har limerickar eller andra
roliga historier får mycket gärna
skicka in dessa till
Fjällkon!

Anbefalles: Moratorium

När detta skrives en dag i mitten av november har TV just sänt ett inslag om bönder som blir sjuka till följd av att de tvingas arbeta med möjligt hö. Höet har möglat därför att bärgningsbetingelserna under sommaren var så usla. Det här är alltså en av många besvärliga konsekvenser efter en osedvanligt bedrövlig sommar. En annan konsekvens är att ekonomin för många kommit i gungning eller kommer att gunga när grovfoder måste köpas in eller ersättas med dyrt kraftfoder. Allt detta och mycket mer kommer som salt i de sår Jordbruksverket åsamkat med sina nya krav på båsfallsmått och liknande.

BÖNDERNA GÅR PÅ KNÄNA

I en situation när lantbrukarna - och däri inräknat naturligtvis våra medlemmar - bildligt talat går på knäna till följd av årsmånens provningar kommer alltså byråkratin med krav, i förekommande fall, på nyinvesteringar i ladugårdarna. Ladugårdar som i de flesta fall har fungerat bra tidigare och där djuren skötts på ett föredömligt sätt av duktiga djurbönder.

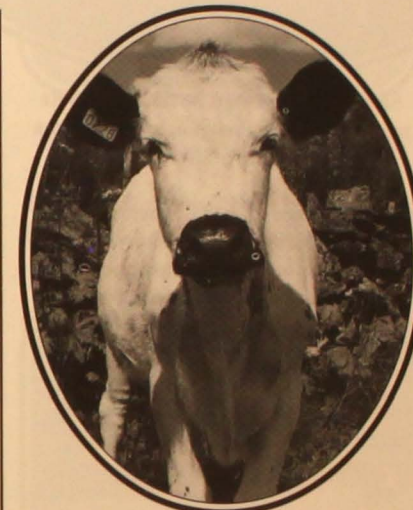
Nu är inte tid för att jaga bönder med onödiga krav på båsfallsmått m.m. Nu ska inte arbetslösheten spädas på med utspärad mjölkproducenter. Detta års besvärliga situation gör det absolut nödvändigt att hjälpa, inte stjälpa, dem som vill fortsätta ännu en tid att producera mjölk. Stoppa omedelbart hetsjakten!

Jordbruksverket och dess förlängda armar på länsstyrelser och i kommuner, måste inse att nu är inte läge att söka tvinga fram nyinvesteringar. Jordbruksverket måste vara rädd om sina trognaste medarbetare, de djurägare som ställer upp i arbetet att rädda våra hotade raser!

GE GENERÖSA DISPENSER!

Ge åtminstone i all möjlig mån generösa dispenser där sådana sökes. Inför i dagens läge ett moratorium, det vill säga en tid för eftertanke, när det gäller genomförandet av kraven i enlighet med miljölagstiftningen. På detta krav förväntar vi oss en positiv reaktion från Jordbruksverket!

Hundägaren hos veterinären:
- Jag har problem med hunden, den jagar motorcyklar.
- Men det gör väl alla hundar?
- Ja, men den här gräver ner dem i trädgården!

Vaddå moratorium? Vad är det?
Jo, det kan fritt översättas till att "stanna upp för eftertanke" och det vill vi nu att bl.a. Jordbruksverket måste göra.

**POPULÄRT ATT RÄDDA
HOTADE HUSDJURSRASER**

Att arbeta med att rädda hotade raser av husdjur tycks ha blivit populärt. Tidigare var det museifolket som startade en utredning för att söka utrotna vilka möjligheter som stod till buds att ta sig in i jobbet och fram till de förmodade "köttgrytorna". Vilket resultatet av detta blivit är för oss okänt, men det har blivit tyst om saken.

Nu är det nya grupper som söker en roll att spela i arbetet med att rädda bl.a. fjällkon. Det är akademiker och byråkrater av skilda digniteter som söker forma en ny infrastruktur för alla instanser som vill medverka.

Man frågar sig var alla dessa var när fjäll-

asen hotades till sin existens på 1970- och 80-talen av missriktad välvilja i avelsarbete och myndigheternas jakt på småbönder?

Var fanns då stödet för oss som kämpade i kompakt motvind i vår kamp mot korsningsaveln? Vilken professor stod på vår sida när vi kallades nostalgiker och orealistiska fantasier som inte begrep vårt eget bästa?

Kan möjligen dagens nyvaknade intresse ha något med pengar, tjänster och lönegrader att göra?

DJUREN ÄR TROTS ALLT VÅRA

Naturligtvis ska vi dock vara glada att hjälpen kommer nu även om det är fem-i-tolv. Men låt oss göra klart för alla att djuren är våra och att bevarandet ska ske på de villkor som satts upp gemensamt mellan Jordbruksverkets djurmiljöenhet och vår förening.

Detta har fungerat till belåtenhet och det har det gjort därför att onödig byråkrati kunnat undvikas. Det kan gott fortsätta så.

När man kör bil ska man ju ha ett öga framåt genom vindrutan och ett i backspegeln. Ungefär så är det också för styrelsen för en avelsförening när den driver sitt arbete.

Vad jag kan se i backspegeln är ett år då arbetet med aveln med fjällkor har gått bra i väl etablerade former. Nya tjurar har satts in i vårt gruppavelssystem, och vad som nu krävs, kära medlemmar, det är att ni också använder dessa.

Det känns inte helt meningsfullt att avelsledningen bemödar sig om att ta fram tju-

FJÄLLKON

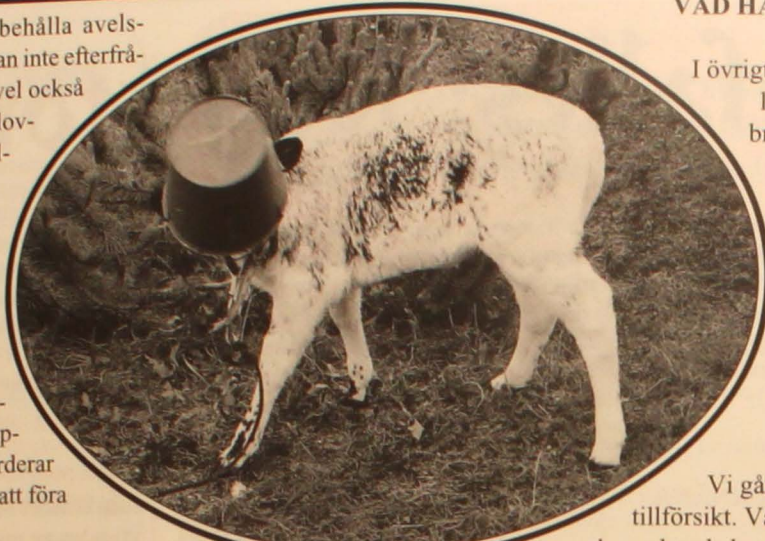
rar med tanke på att bibehålla avelsbredden, om sedan sperman inte efterfrågas. Jag vet att Svensk Avel också hittills har tillhandahållit lovande ungtjurar av ren fjällras, och det kan ju vara bekvämare att använda dessa som redan finns på den egna husdjursföreningen.

Men att alls inte använda våra tjurar av ren bekvämlighet kan i någon mån uppfattas som om man nedvärderar våra egna ansträngningar att föra rasen framåt.

"SMOLK I BÄGAREN"

Ett litet smolk i glädjebägaren är att våra ansträngningar för att få hit sperma efter ett par goda norska STN-tjurar har misslyckats, av helt otroliga skäl.

Felet är inte vårt, ej heller STN-föreningens, utan det är NRF som klantat till det rejält, tyvärr, tyvärr. Vi kommer att försöka igen när tillfälle bjuds och till dess får vi klara oss med vad vi tidigare inköpt som tjuvfäder från Norge. Vår situation är dock på intet sätt problematisk.

Ska man jobba med bevarandearbete måste man se helheten och inte skärma av synfältet!

Under senare tid har det helt plötsligt blivit populärt bland en del myndighetspersoner och oinsatta grupper att fundera på att börja jobba med bevarandearbete av husdjur. Detta är vi i Svensk Fjällrasavel skeptiska till eftersom bevarandearbete givetvis ska bedrivas av de som är yrkesmässigt insatta i ämnet, inte av "kontorsfolk".

VAD HAR VI GJORT I ÅR?

I övrigt har vi arbetat på som vanligt. Kontakterna med Jordbruksverket har som tidigare varit goda och förtroendefulla. Inget grus i det maskineriet. Svensk Mjölk bearbetar vi för att få en egen raskod för fjällrasen. Det tycks dock dessvärre dröja ännu en tid innan den frågan får sin lösning.

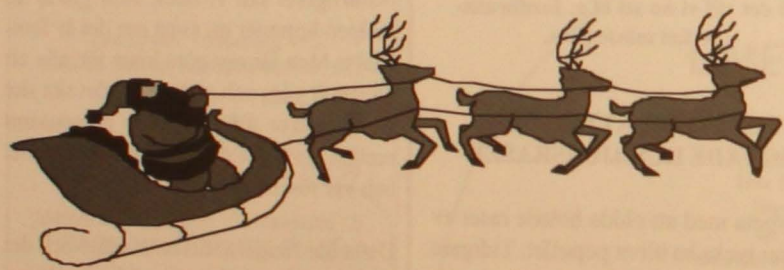
Vi går att möta det nya året med tillförsikt. Vårt arbete har hittills mötts med goda kommentarer, så kanske, kanske, kan våra propäer om ökade anslag från Jordbruksverket resultera i något positivt.

FLER REGIONALA TRÄFFAR

Vad vi gärna vill kunna göra utöver vad som redan göres är att få fart på direktkontakten med medlemmarna på regionala träffar. Det är ju faktiskt bara runt tio procent av medlemmarna som kommer till årsstämmorna, och det är både önskvärt och nödvändigt att styrelsen får träffa fler.

Om jag får önska mig något av Er alla inför det nya året så är det att Ni fortsätter att stödja oss som hittills! God Helg och Gott Nytt År på Er från oss i styrelsen!

Text: Patrik Gyllenhammar

JURISTHJÄLP?

Du som eventuellt får problem med myndigheterna angående mått i befintliga djurstallar p.g.a. de nya lagar som börjar gälla från den 1/1 1999 har möjlighet att begära muntlig förhandling om inget annat hjälper. (Se mera på sidan 14 i denna tidning).

JURISTHJÄLP?

Vill Du ha hjälp via Svensk Fjällrasavel så har vi en jurist i vår medlemsskara som dessutom själv har fjällkor, och hon kan hjälpa Dig!

Kontakta Tove Undin på tel 0565-921 86, 92 för vidare diskussion!

FJÄLLKON

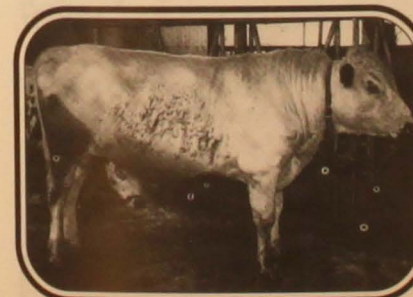
REKOMMENDERADE TJURAR FÖR VINTERN 1998-99

Tillgången på tjurar av fjällras har ju ökat drastiskt de senaste 5 åren, vilket var nödvändigt. Dessutom har ju ett nytt tjurgäng samlats vecka 48 denna höst. Men naturligtvis är det så att alla tjurar inte är perfekta och vartefter vi får tillfälle att besikta dottergrupper så siktas det fram en del tjurur varje årgång som gått bra eller t.o.m. mycket bra.

Vi har nu gått igenom de första två årgångarna av PRF-tjurar för att försöka plocka fram de som vi vill se mer använda och även få fram söner efter. Korna efter dem börjar nu ha fått 2-4 kalvar och det går att se vilka som gett kor som överlevt ute i besättningarna. Dessutom börjar man klart se vilka tjurur som ger bra eller mindre bra bruksegenskaper.

Det innebär inte att de tjurur som inte står med är ointressanta eller dåliga. En del är det för lite sperma efter för att kunna gå ut med som allmän rekommendation. Andra har det fötts för få döttrar efter så vi kan ännu inte säga åt vilket håll det lutar. Vi kommer naturligtvis fortlöpande att ha koll på dem för att ta fram dom när läge är.

Följande 10 tjurur rekommenderar avelskommittén:

Grupp 1: 161 Smille SKB 6673
e. 10 Smith - 158 Fare - 2 Viger

En lättanvänd tjur som gett bra avkastning på döttrarna med bra juver. Ger ganska "blek" avkomma färgmässigt.

(OBS! Tjurarna finns även med i Tjurboken)

Grupp 1: 3 Peter SKB 6871
e. 29 Ise - 6732 Snäpp - 726 Basker

Bra med färg, pigga och friska kalvar, bra lynne. En tjurlinje som vi vill få en fortsättning på.

Grupp 2: 6702 Bazar SKB 86702
e. 726 Basker - 708 Bill - 729 Homeros

Inga märkvärdiga siffror på avkommebedömningen, men har gett en hel del långlivade och produktionsstarka kor, varför vi tycker att Bazar ska få en andra chans. Vi vill dessutom ha vidare ytterligare en tjurlinje från Basker och inte bara Bass.

Grupp 2: 6758 Bula SKB 96758
e. 943 Bass - 717 Kare - 30 Mysing

"Mjölktjuren" framför andra var närmare presenterad i förra numret (4/98)!

Grupp 2: 6742 Harg SKB 96742
e. 729 Homeros - 726 Basker - 6 Hoss

Tyvärr ej bruksbedömd, men vi bedömer att döttrarna är så pass bra att tjuren är värd att användas.

Grupp 2: 23 Svempa SKB 6684
e. 67 Ringo - 940 Hompen - 726 Basker

Lovande "projektjtjur". Halvbror med 6749 Risk och 6763 Svartus. Ger färg på avkomman.

Grupp 3: 6738 Mast SKB86738
e. 786 Maro - 723 Figer - 740 Ingo

Mjölken kommer på 2-3 kalven. Fina juver och bra lynne. Nätta och fina kor. Får inte glömmas bort!

Forts. >>

FJÄLLKON

Grupp 3: 157 Lirken SKB 6698
e. 79 Nil - 158 Fare - 2 Viger

Lättanvänd härstamning som gett trevliga kor med bra avkastning.

Grupp 3: 44 Fagerman SKB 6688
e. 1 Holar - 72 Lager - 6 Hoss

Bra med mjölk och "höjd över havet".
Juvermässigt medel men tillsynes hållbara döttrar.

Tyvär saknas bild på tjuren!

Grupp 3: 41 Duvolen SKB 6689
e. 64 Griver - 41 Lyster - Bytjur

Högställda döttrar med fina juver och bra produktion.

"LATHUND" FÖR LÄTTARE TJURVAL

För er som skulle vilja ha förslag på att förbättra en enskild egenskap hos ett honddjur så har vi satt ihop en liten enkel "lathund" på nästa sida med de vanligast efterfrågade egenskaperna.

När det gäller Svensk Avels tjurar så är värdena hämtade från Nat-undersökningarna och egna erfarenheter. När det gäller PRF-tjurarna så är det baserat på en visuell skattning på döttrarna i de besättningar där tjuren tjuren verkat innan samlingen, eller intervjuer med tjurägarna.

Naturligtvis är det något osäkra värden, men det ger ändå en ganska bra bild av en tjuravkomma om man kan se på mödrarna och döttrarna samtidigt. Det syns åt vilket håll det lutar.

Nackdelen är att det på så få döttrar naturligtvis inte går att utesluta slumpen. Det som vi lägger stor vikt på när vi bedömer tjurarna är att det finns några döttrar kvar att titta på efter 3:e-kalven. Överlever de brukar det vara ett bra tecken på att det finns kvaliteter.

LATHUND FÖR TJURMODERPARNINGAR

Vi sätter även här upp en liten lathund för tjurmoderparningar i vinter efter de 10 allmänt rekommenderade tjurarna.

GRUPP 1

Har du bra kor efter:

6718 Joar, 6720 Jovial,
6732 Snäpp
eller någon annan
Grupp 1-tjur

Använd:

161 Smille eller 3 Peter.

GRUPP 2

Har du bra kor efter:

940 Hompen, 943 Bass,
950 Risto 6702 Bazar,
6715 Lage, 6728 Lazarus,
6742 Harg, 6746 Hompest,
6758 Bula, 6759 Bam
eller någon annan
Grupp 2-tjur

Använd:

23 Svempa, 6702 Bazar,
6742 Harg eller 6758 Bula.

GRUPP 3

Har du bra kor efter:

784 Biljett, 786 Maro,
791 Karat, 933 Kam,
938 Ricko, 946 Hopp,
6703 Bingo, 6724 Mikro,
6738 Mast, 6745 Rimbo,
6748 Bör, 6749 Risk,
6752 Katar, 6753Bistro
eller någon annan
Grupp 3-tjur

Använd:

6738 Mast, 44 Fagerman,
157 Lirken eller 41 Duvolen.

När du ska välja ut vilken tjur som ni ska ta av de rekommenderade så finns det en bra tumregel. Välj den som du vill ha en kvigkalv efter!

Skulle det nu vara så att du inte tycker att någon av de föreslagna passar och du vill göra en avelstjur så ta någon annan eller hör av dig till någon av oss i avelskommittén. Men håll er inom grupperna! För det är viktigt för avelsarbetet att vi har nog många grupprena tjurar att välja av för att kunna ta fram bra semintjurar.

Om du har en bra ko efter en egen tjur är även de intressanta. Den egna tjuren grupperas då efter sin fader, alltså kons farfar.

Skulle något vara oklart så tveka inte att ringa så ska vi göra vårt bästa för att hjälpa er!

Text: Avelskommittén

På nästa sidan återfinns
"Lathund" för enklare tjurval >

FJÄLLKON

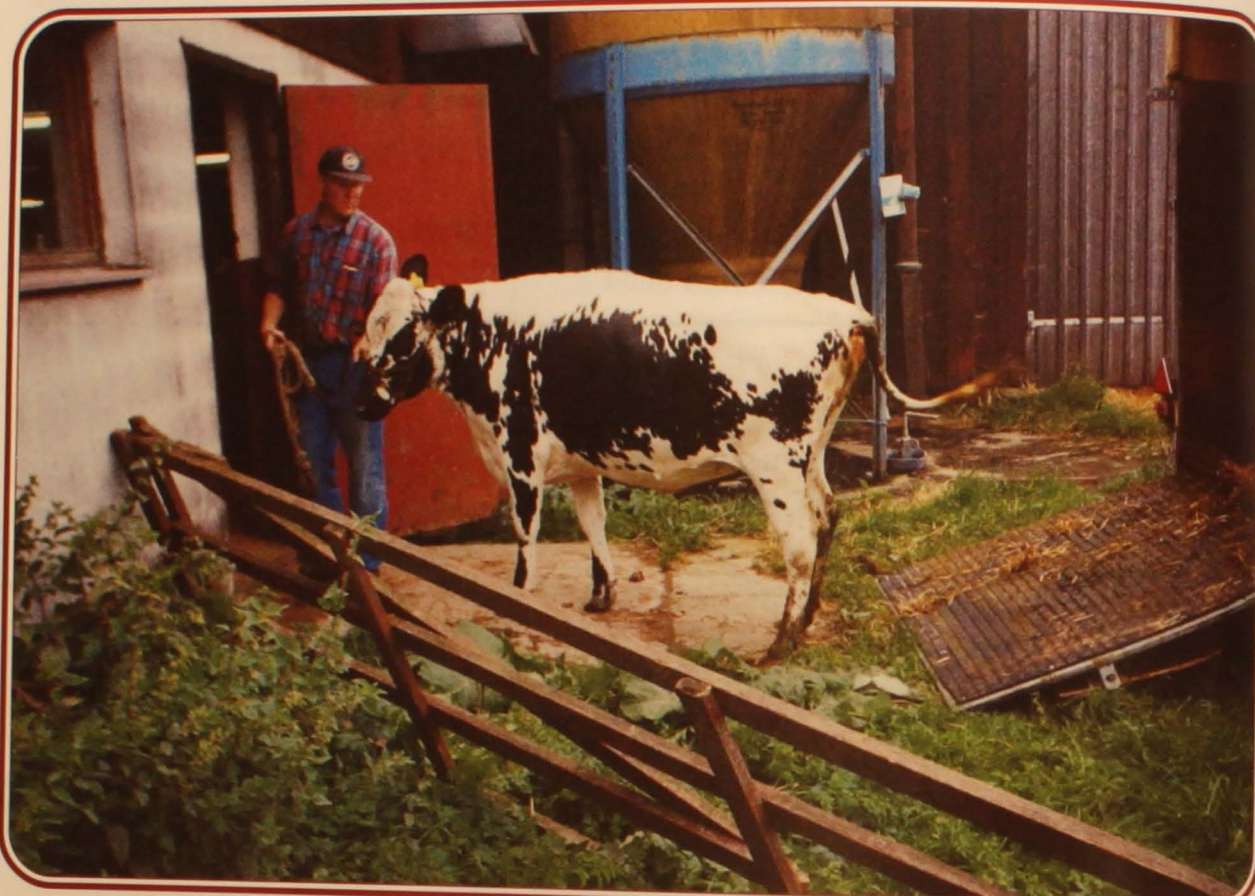
"LATHUND" FÖR ENKLARE TJURVAL

Eftersträvad egenskap	Tjurförslag	Fakta att beakta
Mer färg	181 Idear SKB 6691 232 Dillner Sv.Fj. 20036 2000 Maraton Sv.Fj. 20006 3 Peter SKB 6871 23 Svempa SKB 6684	Ännu inga mjölkande döttrar Ännu inga mjölkande döttrar Bra lynne
Mer höjd	40 Pelle Sv.Fj. 20001 41 Duvolen SKB 6689 44 Fagerman SKB6688 181 Idear SKB6691 6748 Bör SKB96748	Grova döttrar, långa spenar.
Mer mjölk	161 Smille SKB 6673 44 Fagerman SKB 6688 157 Lirken SKB 6698 6758 Bula SKB 96758	"Blek" avkomma. Något svag fertilitet på döttrarna.
Bättre juver	6738 Mast SKB 86738 6746 Hompest SKB 96746 41 Duvolen SKB 6689	Nätta kor, ändå bra golvvstånd. Något svaga ben. Högställda döttrar.
Bättre lynne	6738 Mast SKB86738 943 Bass SKB 86943 161 Smille SKB6673 3 Peter SKB 6871	"Blek" avkomma, svaga juver. Bra med färg på avkomman.

När Du ska beställa någon tjur för insemination så är Din husdjursförening skyldig att ta hem dessa (men i vissa fall får Du betala hela dospriset då sändningen kommer hem till Din sektion). På sidan 16 hittar Du de kodnummer som måste användas vid beställning för att rätt tjur ska skickas. Se också till att beställa tjurar i god tid före seminering, i de flesta fall minst 1 månad i förväg!

Gårdsbesök på EGBY GÅRD

Familjen Eva och Ronny Olsson brukar en av gårdarna i Egby på Öland. Man har nu börjat att "byta ut" en del av de drygt 50-talet SRB- och SLB-korna mot fjällras istället, ett grepp som de inte är ensamma om i landet.

SLÄKTGÅRD

Egby är en släktgård som Ronnys föräldrar Roy och Nelly tog över 1960 efter Nellys far. Ronny och Eva tog över 1991. Gården består av ca 80 ha varav 70 ha ägt och 10 ha som är arrenderat de sista åren. Det odlas 40 ha vall, 20 ha foderspännmål, 10 ha höstvetete plus ca 10 ha vall som korna betar. Dessutom har man ca 80 ha naturbeten.

När Ronnys föräldrar började bruka gården så hade de 8 kor plus rekrytering. Nu är antalet 56 kor plus ca 100 ungdjur. Gården är lite annorlunda belägen än vad de flesta är vana vid. Granngårdarna ligger "hus-i-hus" och affären går man förbi när man går till ladugården.

Grannens kor gick förbi på ladugårdsplanen hos Eva och Ronny när jag var där, och då blev jag både häpen och fascinerad, för jag är ju van vid en betydligt ensligare jordbruksbygd.

STORT DJURINTRESSE

Både Eva och Ronny har ett brinnande djurintresse. Det finns inte bara kor på Egby utan även hästar, ankor, gäss, höns och diverse andra djurslag.

Jag frågade dem; "- Hur började Ert intresse för fjällkor?"

"- Det var en svår fråga", sade Ronny, "men det började nog med diskussionen om mindre raser och då var ju fjällkon ett alternativ. Sedan fick vi kontakt med människor som hade fjällkor och både Eva och jag har blivit mer och mer intresserade under de senaste åren. Och nu är vi fast!".

När vi (jag och min fru Lotta) var och hälsade på hos familjen Olsson i höstas hade de för dagen en fjällko och en rödkulla bland de andra SRB- och SLB-korna.

"- Vi har haft flera fjällkor", säger Ronny, "men de har utgått av olika anledningar. Vi har tänkt att ha 5-10 fjällkor till att börja

med, så får vi se sedan hur det blir. Vi vill skynda långsamt för att det ska bli så lite produktionsbortfall som möjligt, för hur det är så mjölkar i regel inte fjällkvigorna så mycket på förstakalven. Köpa äldre kor går ju naturligtvis, men dels är det svårt att få tag i bra kor, för vem säljer dem, om det inte är en besättning som upphör förstas".

Egby har nu en produktion på ca 8000 kg ECM/ko och år. Vid vårt besök ökade antalet fjällkor, för Eva samt Ronnys syster-son Daniel var nämligen och hämtade en ko och en kviga. Kvigan är efter 6763 Svartus (se bilden till vänster där Ronny leder in henne i ladugården). De var mycket fina. Nu fick den enda fjällkon sällskap av två nya systrar av samma ras!

ENBART SEMIN

Eva och Ronny använder enbart semin, även till kvigorna som tages in på sommaren för att semineras. Sedan ett år tillbaka semineras Eva själv djuren. Hon gick en kurs i egenseminering 1997.

Barnen klappar fjällkvigan på betet där Östersjön syns i bakgrunden. (De två största barnen är Albin och Elin vilka är Ronny och Evas barn. Sedan ser vi Elin och Mathias vilka är undertecknads barn).

Foto: Lotta & Joachim Gustavsson

På förmiddagen den dagen vi skulle fara hem, så gick vi ner till sjön som ölänningarna säger, det var alltså Östersjön. Där nere gick Eva och Ronnys ungdjur på ett bete som gick ända ut i havet.

Det var fantastiskt vackert med alla ungdjur, ca 50 stycken, havet, sjöbodarna och alla dessa stengärdesgårdar. Mitt ibland dessa ungdjur gick en fjällkviga, en söt liten sak som gick direkt fram till barnen för att bli klappad. För folkära är fjälldjuren, den saken är klar!

Utflykten avslutades med fika i sjöboden och lite snack om kor naturligtvis. Vi får lyckönska familjen Olsson och hoppas att det blir enbart kor av fjällras om några år. Tack för att vi fick komma några dagar på besök!

Text: Joachim Gustavsson m. fam.

Fjällkor tillsammans med hästarna på Egby på försommaren 1998.

Foto: Eva Olsson

LIVPRISER PÅ FJÄLLRASDJUR

Att prissätta livdjur är svårt i tider som dessa då slaktpriserna inte precis sporrar livdjursvärdet. Med hänsyn till detta så sänker vi priset med 10% på den livdjursprislsta som Svensk Fjällrasavel använder sig av som utgångspunkt vid diskussion om priser då djur ska köpas/säljas. Det finns inget krav att följa listan utan priser är alltid en uppgörelse mellan köpare och säljare.

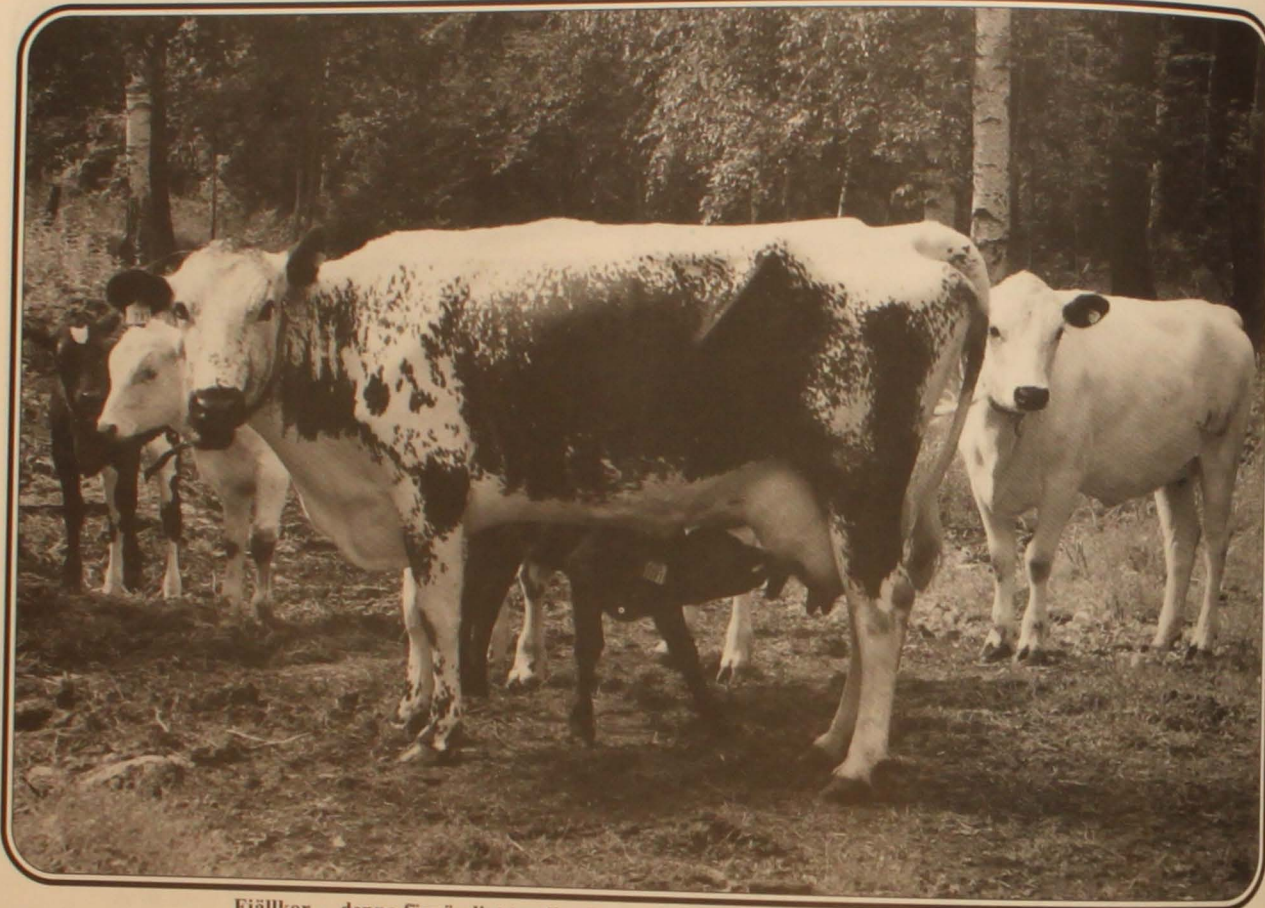
Vidstående priser förutsätter naturligtvis att djuret ifråga är "tipp/topp" vad gäller hull, hälsa, exteriör, härstamning etc. (De äldre kvigorna samt kor nedan förutsättes vara dräktiga).

Priser exkl moms:

Kalv 1 månad	1000:-
Kalv 2 månader	1170:-
Kalv 4 månader	1530:-
Kalv 6 månader	1890:-
Kviga 10 månader	2250:-
Kviga 12 månader	2970:-
Kviga 14 månader	3510:-
Kviga 16 månader	4050:-
Kviga 18 månader	4680:-
Kviga 20 månader	5400:-
Kviga 22 månader	6120:-
Kviga 24 månader	6840:-
Kor (=bra/fina kor)	6840:-

Svensk Fjällrasavel på plats vid Hornborgasjön

Fjällkor - denna förnämligt trevliga koras som passar perfekt i familj jordbruket! Dessa djur har inget samband med artikeln, utan det är delar av besättningen hos familjen Bejmar i Blekinge.
Foto: Britt Bejmar

Den 5-6 september arrangerades återigen de välbesökta lantrasdagarna vid Hornborgasjön. Bland ankor, grisar, får m.m. fanns även fjällkorna på plats, dock inte i levande form då de rödkullor som betar på strandängarna ännu inte friförklarats från BVD. Däremot hade vi med oss en hel del informationsmaterial som bara alltför snabbt tog slut.

Med uppskattningsvis 3000 besökare så var det kanske inte så konstigt. Vi fick prata på istället! Vädret var för ovanlighetens skull strålande så Hornborgasjön med alla dess sevärdheter visade sig från sin bästa sida.

På lördagen hölls ett seminarium för lantrasintresserade. Bl.a. redogjorde Håkan Hallander för några viktiga tumregler för densom vill rädda en utrotningshotad lantraspopulation. Enligt Håkan bör man framför allt tänka på att:

- * Vara mycket noggrann med härstammningskontrollen.
- * Hålla många handjur.
- * Inte medvetet selektera bland djuren.
- * Försöka få till stånd långa generationsintervall och
- * Arbeta aktivt med föreningsverksamheten.

För fjällkornas del har dessa tumregler kanske i första hand relevans för de fjällnära djuren. Att Svensk Fjällrasavel arbetar både för att utveckla produktionskon och för att rädda och bevara de fjällnära korna fick en positiv respons bland de församlade lantrasentusiasterna.

Vad som efterlystes var ett närmare samarbete mellan de olika lantrasföreningarna, framför allt i förhållande till berörda myndigheter.

Text: Tove Undin

Rapport från Värmlandsavdelningen: Lyckad träff i Klarälvsdalen!

Den fjällnära tjuren 2006 Rasmus deltog på träffen vid Nordvärmlands Jakt- och Fiskemuseum i Ransby.

Foto: E. Theodorsson

SÄTERDRIFT SOM ÅTERUPPSTÅTT

Mer än 30 personer slöt upp den 26 oktober när Robert Nilsson berättade och visade bilder i Nordvärmlands Jakt- och Fiskemuseums lokaler i Ransby, Värmland. Robert berättade medryckande om fjällkons historia och även om vad vi kan hoppas på inför framtiden.

Bland mötesdeltagarna syntes glädjande nog många nya ansikten. För de som inte tidigare besökt museet gavs också möjlighet att ta del av Norsvärmlands jakt-, fiske- och bondehistoria.

Museet har även återuppfört byggnaderna på Ransäterna så att säterdriften med både fjällkor och getter nu kunnat återupstå.

Nybyggt är även Pilgrimshärberget, ett långhus i timmer som hyser Pilgrimstapeten, en 40 meter lång och 7 meter hög linneväv broderad av tio norska och svenska arbetslösa kvinnor från Klarälvsdalen. Tapetens motiv skildrar motiv längs med den pilgrimsled som löpte från Hammarö i söder och upp till Trondheim och Stiklastad i norr. Fjällkon är ett av tapetens återkommande inslag. Har Du vägarna förbi så finns det all anledning till ett besök!

VÄRMLANDSRADION SÄNDE

Mötet på museet föranledde även Värmlandsradion att sända en intervju där Robert och undertecknad fick chans att utveckla vår beundran för denna lilla kloka och vackra ko. Intervjun inleddes med att fjällkorna beskrevs som "utvisningshotade", men sedan blev det bättre.

Även den fjällnära tjuren Rasmus deltog med ett fnyssande. För den som ville ha en bildillustration rekommenderades Oklahoma State Universitys hemsida på Internet där Rasmus finns med som en god representant för fjällrasen (men han finns ju även med här ovan till vänster!).

Text: Tove Undin

SVERIGES GÅRDSMEJERISTER HAR BILDAT FÖRENING

I samband med ostmässan i Skara samlades ett litet gäng gårdsmejerister (och blivande sådana) för att bilda föreningen Sveriges Gårdsmejerister. Föreningen kommer att ha sitt säte i Ulricehamn men verksamheten ska bedrivas i hela landet, dock med tonvikt på södra Sverige.

Både get- och kobönder fanns med vid bildandet. Föreningens syfte är att erbjuda medlemmar service och utbildning, men den

ska också fungera som ett nätverk och som en diskussionspartner/remissinstans gentemot myndigheter.

Föreningens första medlemsutskick kommer bl.a. att innehålla en enkät så att medlemmarna snabbt ska kunna påverka vårens kursprogram. Med hjälp av en del tillgängliga EU-pengar bör det finnas möjlighet att förverkliga en hel del roliga idéer.

Vill Du ha mer information eller bli medlem i föreningen så kan Du kontakta Kerstin Johansson, Nordgården Knätte, 523 91 Ulricehamn. Tel 0321-421 29.

Text: Tove Undin

En värnpliktig filosoferade:
- Det var så hemskt mörkt ute på övningen att jag var tvungen att känna på fötterna åt vilket håll jag var på väg....

- Vilka snussorter har ni och vad kostar de?
- Här har ni en prislista...

- Har du hört vilken otur Kalle har haft?
- Nej, vaddå?
- Han har stuckit med min fruk!

Äntligen! Lantraser 98 är klar!

Annons från Blå Ankan

Efter sju sorger och åtta bedrövelser är äntligen **Lantraser 98**, det nya supplementbandet till Svenska Lantraser, klar. Boken har samma utförande, format och omfång som den slutsålda Lantraser 93, som sålts i 7000 exemplar! Tack alla ni som har hjälpt mig.

Innehåll: Ett nytt supplementblad till Svenska Lantraser. EU och de hotade lantraserna. Lantrasbegreppet. Internationellt bevarade lantraser. Nordsvenska hästen, nuläget. Rödkulloma på Gräsö. De nya fåren; Skogsfår, Dala-pälsfår, och Roslagsfår. Göingeget och Jämtlandsgötingen. Blekingeankan. Ansträngningarna att rädda det nordiska biet. Därtill, som i Lantraser 93, ingående beskrivning av samtliga svenska lantrasbevarande myndigheter, institutioner och föreningar med aktuella adresser och andra uppgifter.

Lantraser 98 Redaktör: Håkan Hallander.
Mjuka pärmar, 96 sidor. 132x210 mm. Illustrerad i färg. Ut kommer ca 25 oktober. **Introduktionspris för medlemmar 100 kr.**

Eftersom flera frågat om följande bok erbjuds också denna till medlemmarna:

Min älskade är död Håkan Hallander.
Håkans hustru Anna drabbades 1980 av en hjärntumör. Detta är berättelsen om hennes kamp och om hur parets relationer förändrades efterhand som sjukdomen vann mark. Det är också berättelsen om Håkans sorgearbete efter Annas död. Idag kan han stödd på sina minnen säga; "Jag är en lycklig man". Boken är dels en diskussion om äktenskap, relationer och sjukdom, dels Håkans dagbok efter Annas död. Dagboksutdrag, läkarjournaler, fotografier, brev och stilprov fullständigt bilden. En gripande och utlämnande men samtidigt humoristisk skildring av ett äktenskap och ett sorgearbete och om hur människor utvecklas och mognar inför döden, det enda säkra i livet.
Mjuka pärmar, 60 svartvita foton, teckningar, brev och stilprov. Liggande A5. 285 sidor. Specialpris för medlemmar 200 kr. (Av intäkterna går 50% oavkortat till Cancerfonden).

Pressröster om **Min älskade är död**

Bibliotekstjänst: ".....berättande och mycket välskriven. Beskrivningen av hustruns sista dagar och tiden efter hennes död är gjord i dagboksform och mycket gripande.....professionell utformning.....bör med behållning kunna läsas av envar som är intresserad av de stora livsfrågorna, men kanske speciellt utgöra ett stöd för dem som har ett eget sorgearbete att brottas med".

Sydsvenska Dagbladet: "Den är saklig men med en underström av stark känsla, den är reflekterande och självkritisk".

Skånska Dagbladet: ".....naket självutlämnande, inte minst vad gäller förträngningsmekanismer, skuld-känslor och ångest. Därigenom förvandlas boken från ett personligt sorgearbete till att bli ett viktigt hjälpmedel för andra som mistat nära och kära, som söker svar på aldrig ställda frågor och tycker sig vara på väg att brytas ner, inte bara av sorg utan också av skuld-känslor och ångest".

Härmed beställes

..... ex av Lantraser 98	100 kr	Beställningsadress:
..... ex av Min älskade är död	200 kr	Förlagssystem
Backlist:		Box 30195
		104 25 Stockholm
..... ex av Svenska Lantraser	450 kr	Ordertelefon: 08-657 1990
..... ex av Pojken och fjällkoma	95 kr	Telefax: 08-618 34 70000
..... ex av Husdjur till husbehov	350 kr	
..... ex Avresans evinnerliga längtan	50 kr (rea)	

Datum..... Namn.....

Adress:.....

Böckerna sänds mot faktura. Priser inkl moms. Porto tillkommer. Gäller endast till sista december 1998.

Info från Livdjursförmedlaren!

Den här gången är det många "tillsalu-annonser", men det är ju inte så konstigt med tanke på den gångna sommaren och allt den har fört med sig. Hoppas att det finns några köpsugna som har fått in foder så att det räcker till några nya djur till!

Säljes:

Mejeriutrustning m.m.

Ostformar, eldriven separator 150 l/ Tine, smörkärna, storköksugn, storköksvisp (hand), kyldisk (stående), mjölksil, mjölkkruka 50 l och 40 l, spannmjölksmaskin, hjulgrabb, skottkärna, lambar, betäckningssele, vattenkoppar, fläkt 220 och 380 V. Bra priser. Hör av Dig till Stein tel 0690-330 28.

Fjällko + fjällkviga!

Fjällko *96 beräknas kalva i början av mars samt en fjällkviga *97 som beräknas kalva i början av juni. Båda har goda mjölkkanlag. Leukos- och BVD-fria. OBS! Se foto på dem (Stjärna och Molik) på sidan 21. 0920-26 82 97 el 0345-305 02 Ann-Louise Mårtensson

Hushållsko

F 940 Hompen, M Ko fr. Lillhärjåb. + kalv efter ovanstående * juli e. Mise 0612-630 63, Ann-Katrin Mikaelsson.

3 tjurar

Nr 1: *960319
F Mas, MF Mulle, MMF Skedvi
Nr 2: * 970531
F 6724 Mikro, MF 6745 Rimbo
Nr 3: * 980305
F 6776 Lippo, MF 6759 Bam
0224-710 29, Bernt Söderlund.

4 dräktiga kvigor

0250-453 51, Eva Karlsson.

Kviga, 16 mån

0371-711 86, Kenneth Hallberg.

2 tjurkalvar

Nr 1: *970421
F Käril, MF 158 Hink
Nr 2 *980628
F 21 Svartenlind, MF 27 Gunde
0431-455315, Eva-Marie Häggström.

Fjällnära tjur

1* år gammal. F Klöver
0680-450 16, Karin Eriksson.

Dräktig kviga

Kalvar våren -99 (feb).
0481-131 29, Margit Gustavsson.

Dräktig SKB-kviga

*970408. F 6723 Majs
Sem: 980703 med 6748 Bör.
0696-109 13 el. 102 22,
Hans-Inge Pettersson

Köpes:

Dräktiga fjällraskvigor
Ska vara BVD- & leukosfria.
0372-430 17, Carina Gustafsson.

Dräktiga kvigor
0515-725074 (bostad), 725078
(ladugård) Elisabeth Andersson.

Tjurkalv * maj-aug -98
0176-560 95, Siv & Richard Leth.

Tjur till betäckning, 1-2 år gammal
0589-401 47, Alf Åkerström.

Kvigo 1-6 mån, rasren
0570-540 84, Göran Eriksson.

Kvigo ca 3 mån
0586-728150, Lennart Chrunak

Säljes:

Dräktig kviga
F 6715 Lage. Sem. med 6724 Mikro.
0499-241 19, Britt Nilsson.

16 st kor, SKB & Fjäll
018-355793, Karl-Erik Zettergren.

2 st tjurar + 1 st kviga + 1 ko

Nr 1 *980623:
F 181 Idear, MF 21 Svartenlind.
Nr 2 *0kt-98:
F 170 Snabbe, MF 6718 Joar.
Kviga, 18 mån.
Rödkulleko till amko.
0431-441120 (dag), 0430-311 42
(kväll), Boris Karlsson.

2 st 1-åriga tjurar
efter 6769 Delta resp. 181 Idear.
0451-503 97, Bertil Larsson.

Kviga

16 månader. F 6715 Lage.
023-107 02, Björn Svenbeck.

Tjur * juli -98

F 6776 Lippo, MF 6718 Joar.
BVD- & leukosfri besättning.
0451-531 42, Judith & Börje Servin.

2 fjällnära tjurkalvar

*april -98. F Joker. BVD- & leukosfri.
0345-305 02, Gunhild Mårtensson.

2 st SKB-kvigor

101 Sippa * 970626, F 799 Öre.
102 Brunkulla *980123, F 6723 Majs.
0491-960 55, Gunilla Karlsson.

Tjurkalv *981021

F 41 Duvolen, MF 6715 Lage.
018-397161, Anders Söderberg.

**LIVDJURSPRISLISTA
ÅTERFINNS PÅ
SIDAN 9!**

Säljes:

Tjurkalv * 12/9 -98.
F 6209 Kvick MF 6728 Lazarus
MMF 142 Ragnar
M 215 Stella
MM 181 Stella
Avk: 5249x4,7=247

Tjurkalv * 31/8 -98
F 706 Snögubben MF 705 Sol
MMF 142 Ragnar
M 204 Stella
Avk 3*år: 4303x4,6=196

Tjurkalv * 24/9 -98
F 6209 Kvick MF 142 Ragnar
MMF 729 Homeros
M 182 Rara
Avk 3,1 år: 4401x4,5=199

Tjurkalv * 3/9 -98
F 710 Agaton MF 786 Maro
MMF 793 Figaro
M 141 Molik (Elmiakon, se tidn.
nr 1-98), Avk 6,10 år: 5104x5,0=269

Tjurkalv * 7/10 -98
F 6209 Kvick MF 6728 Lazarus
MMF 726 Basker
M 161 Gullros
Avk 4,1 år: 5710x4,2=238

Tjurkalv * 19/7 -98
F 7564 Rusk MF 142 Ragnar
MMF 938 Ricko
M 177 Molik
Avk 3,1 år: 5070x4,6=237

2 st rödkulletjurkalvar * 6/8 -98
Tvillingar
F 605 Cyrus MF 762 Yrsky
MMF 601 Pompe
M 111 Gullros
Avk 9,11 år: 6328x5,0=327
(Fått tvillingar 4 ggr, trillingar 1gång)

Samtliga tjurkalvar ovan säljes av:
Sven Blomberg & Eva Hök
tel 0248-203 00, fax 0248-202 07.

Tjurar (fjällnära) till salu:

3044 Trull *961217 (brunröd)
3054 Pussmun *971115 (gråsidig)
3055 Atjek * 980201 (ljusröd)
3077 Morsk * 980806 (ljusröd/grå)
3058 Affe *980921 (röd)

0248-141 59, Goth Bertil Johansson.

Dräktiga kvigor

0913-301 41, Tommy Öhgren.

Kviga e. 6776 Lippo

12 mån, BVD- & leukosfri bes.
0151-330 14, Nils Becklin.

Kviga * 971221

e 3002 Pricken/6724 Mikro
0911-241347, Annika Lidström.

Kviga, 13 mån

F 6715 Lage. BVD- & leukosfri.
0247-403 12, fam. Tjäder.

Så här överklagar Du ett myndighetsbeslut!

Myndighetsbeslut är inte alltid riktiga. Upplever man att myndigheten inte tagit hänsyn till den kunskap som den praktiskt verkssamma sitter inne med och därför fattat ett felaktigt beslut enligt t.ex. djurskyddslagen, så bör man överklaga beslutet. Det är inte svårt att göra själv, en jurist behöver normalt sett inte anlitas.

VÄNTA INTE FÖR LÄNGE!

Till varje beslut som går att överklaga ska det finnas en *besvärshänvisning*. Av besvärshänvisningen framgår det till vilken myndighet eller domstol överklagandet ska ställas.

Många beslut överklagas till *länsrätten*, en förvaltningsdomstol som man ju av namnet förstår att den finns i varje län. Överklagandet ska alltså ställas till t.ex. länsrätten, men det ska lämnas in eller skickas till den myndighet som fattat det beslut man tycker är felaktigt.

Överklagandet måste komma in till myndigheten inom en viss tid från det att man tagit del av beslutet, oftast handlar det om tre veckor. Denna tid är det noga med!

BEGÄRMUNTIG FÖRHANDLING

I överklagandet skriver man vilket beslut det är som man inte är nöjd med och på vilket sätt man vill att beslutet ska ändras. Sedan argumenterar man så gott det går för sin sak.

I överklagandet kan man också ange om man vill att länsrätten ska hålla muntlig förhandling i målet. Det är i princip alltid bra med en muntlig förhandling.

Vid en sådan har man chans att komplettera det skriftliga materialet med sina egna ord och domaren får en chans att ställa frågor om något verkar oklart osv.

Gå inte och göm Dig om Du upplever att Du får felaktiga myndighetsbeslut utan se till att överklaga om Du anser att Du har rätt!

VAR INTE RÄDD FÖR LÄNSRÄTTEN

Länsrätten är en domstol som fungerar ganska informellt. Den som känner sig osäker får i allmänhet god hjälp av domaren.

I vissa fall deltar även nämndemän vid rättegången för att bidra med lite sunt förnuft vilket kan ha stor betydelse när t.ex. djurskyddsfrågor ska avgöras.

Om man inte är nöjd med länsrättens avgörande kan detta överklagas till kammarrätten och i vissa fall till regeringsrätten. Även om man inte vinner mot myndigheten så riskerar man *inte* att behöva betala motpartens rättegångskostnader.

Undertecknad har nyligen fått rätt gentemot länsstyrelsen i ett ärende som gällde förprovning enligt djurskyddslagen. Frågan gällde om trägolvet kunde tänkas vara farligt att gå på för sju fjällnära djur. Med ett litet leende i mungipan konstaterade länsrätten;

".....Vidare är det i detta fall fråga om djur som är mindre vanliga nötkreatur. Det förefaller inte orimligt att anta att dessa djur, vana vid uteliv, är relativt säkra på foten och även har lättare än större djur att klara någon halkincident utan allvarligare skador. Länsrätten är inte övertygad om att ett trägolv i detta fall skulle ha sådana brister att det inte bör kunna tillåtas ur djurskyddssynpunkt. Överklagandet bör därför bifallas."

Vad kan man göra av mjölk?

I föregående nummer av Fjällkon hade vi med en del recept på vad man kan göra av fjällkomjolk. Detta var mycket uppskattat så därför tar vi några fler recept även denna gång och de är hämtade bl.a. ur "Receptsamling av Alsens Hembygdsförening". Vi har även med ett par insända recept.

OSTKAKA AV FÄRSKOST

4-5 portioner. Tillagningstid ca 1 1/4 timme. Ugnstemp 175 grader.

250-300 g färskost (Keso), ° dl sötmandel, 2 ägg, 2 msk socker, 1° msk vetemjöl, 2 dl mjölk (standard) eller 1 dl grädde+1 dl mjölk.

Sätt på ugnen. Skälla och hacka mandeln. Hacka den grovt. Vispa ägg och socker. Blanda i mjöl, mjölk, grädde, färskost och mandel. Häll smeten i en vid, smord ugnssäker form eller på ett ugnssäkert fat. Grädda i mitten av ugnen ca 45 minuter. Servera ostkakan ljum. Till ostkakan serveras sylt eller bär och grädde eller saftsås med strimlad mandel.

BRYLÉPUDDING AV RÅMJÖLK

7 dl råmjölk (kontrollera om den är lagom till fasthet), ° msk vaniljsocker (blandas i mjölken). Glasera en form med brynt socker.

Brynt socker: 2 kpk socker får smälta under omrörning i en stekpanna. När det är ljusbrunt tillsättes 3 msk kokande vatten. Rör glasyren jämn och håll den i en varm eldfast form eller en plattform som vändes så glasyren kommer runt i botten och på kanterna. Mjölken hälls i och gräddas i 175 grader med eller utan vattenbad i omkring 1 timme eller tills den känns fast. Stjälp upp. Om det sitter socker kvar i formen röres det ut och blandas i den övriga "såsen".

KALVDANS I MIKROVÅGSUGN

Häll råmjölken, helst första målet, i en vanlig glasskål som inte får vara helt full. Sätt ugnen på full effekt och vakta skålen genom fönstret tills den börjar koka. Sätt därefter på halv effekt eller upptiningsläge och låt det småkoka tills det har stelnat tillräckligt. Inget lock på skålen. På detta sättet blir det inget överkok, inga vidbrända och svårdiskade kärn samt en god kalvdans.

FÄRSKOST/DESSERTOST

Blir ca 400 g färskost, fetthalt ca 15%. Tillagningstid ca 5 timmar.

1 l filmjölk eller Kefir, 3 dl gräddfil, ° sats ostmassa, 1-2 krm salt + extra smaksättning. Blanda filmjölk eller Kefir och grädd-fil i en kastrull. Värm 45-50 grader och låt blandningen rinna av i kaffebruggsträtt med filter (1x6). Ställ kaffebruggsträtten med filter på en kanna. Häll i filen och låt vasslan rinna av vilket tar ca 4 timmar. Stjälp ur ostmassan i en skål och smaksätt den.

Till vitlöksost: 1-2 vitlöksklyftor och 1-2 msk finhackad persilja. Skala och pressa vitlöksklyftorna. Blanda ° sats ostmassa med salt, vitlök och persilja. Forma små platta ostar och garnera med finhackad persilja.

Till pepparost: ° tsk grovmalen svartpeppar eller frystorkad grönspeppar eller 1 tsk stött rosépeppar. Blanda ° sats ostmassa med salt och peppar. Forma ostar och strö på lite peppar.

Till kumminost: 2-3 tsk kummin. Låt kumminfröna mjukna i lite hett vatten, det ger då mer smak. Blanda ° sats ostmassa med salt och kummin. Forma ostar och garnera med kummin.

Till avocadoost: 1 mogen avocado, valnöt-kärnor. Klyv och kärna ur avocadon. Tag ur fruktköttet och tryck det genom en sil. Blanda det omedelbart med ° sats ostmassa och 2 krm salt. Forma ostar och garnera med valnöt-kärnor.

Till grönmögelost: 25-30 g ädelost, valnöt-skärnor. Tryck osten genom en sil eller mosa den med en gaffel. Blanda den med ° sats ostmassa, uteslut saltet. Forma ostar och garnera med valnöt-skärnor.

Ogarnad ost kan förvaras i ca 1 vecka i kylskåp. Ost med avocado ska ätas nygjord för annars blir den gråaktig och besk.

- Jag skulle vilja ha en tur och returbiljett.
- Jaha, vart då?
- Tillbaka hit såklart!

OSTKAKA

6 liter mjölk, 2 dl strösocker, 3 dl vetemjöl, 4-6 dl tjock grädde, 12 ägg, 3-4 msk ostlöpe.

När mjölken är 35-gradig vispas vetemjöllet ner i mjölken. Sedan tillsätts ostlöpen och det hela får stå ungefär 1 timme tills det ystat sig. Därefter stötes massan sönder och så mycket vassla som möjligt tas bort med en slev.

Vispa ägg och socker och blanda i grädden och eventuellt lite hackad mandel (eller flytande mandelessens) i ostmassan. Det hela sätts in i medelvarm ugn ca 1° timme.

HEMOST

10 liter opastöriserad mjölk, 1 dl fil, 1° msk löpe, 2-3 tsk salt.

Blanda mjölken med fil i en stor gryta. Värm mjölken till 30 grader. Tillsätt under omrörning löpet blandat med 1° msk vatten. Efter 30 minuter brukar mjölken ha stelnat. Skär den stelnade massan i kuber som är ungefär 1 cm stora, låt sedan stå i grytan 10-15 minuter.

Värm försiktigt tills massan håller 37 grader (10-15 min). Rör lite. Klä en ostform med en duk doppad i tunn vassle. Packa ostmassan hårt i ostformen. Salta mellan varven. Massan får ej svalna.

Osten ska sedan vändas första dagen ett par gånger och sedan en gång/dag. De första två veckorna i rumstemperatur, sedan lägges den att lagras i källar temperatur tills den är klar, vilket tar minst 2 månader. Men observera att det givetvis även går att äta osten färsk om man så önskar.

Ovanstående två recept är insända av en av en kvinna som undertecknade brevet med Gerd-Inger.

Är det fler som har bra recept så skicka in dem till Fjällkon!

- Vet du varför fjällkorna har skällor?
- Nej??
- För att de saknar horn!

AKTUELLA SEMINTJURAR

Nedanstående renrasiga fjälltjurar går att beställa för insemination direkt av Din husdjursförening/seminstation. Samtliga av Svensk Fjällrasavels tjurar är de också skyldiga att ta hem när Du säger till! OBS! För att underlätta Ditt tjurval har vi markerat vilka grupper de tillhör i Gruppavels-systemet. Gruppavelsystemet beställer Du utan kostnad från Svensk Fjällrasavels expedition om Du inte redan gjort det! Detta är viktigt att följa för att undvika inavel och där får Du också information om hur man ska välja tjurar vid seminering!

1. Svensk Avels fjälltjurar:

	Namn	stb.nr.	kodnr.	Far
GRUPP 1:	6718 Joar	87618	6718	175 Jo Moen
GRUPP 2:	6728 Lazarus (6742 Harg) 6746 Hompest 6758 Bula	86728 96742 96746 96758	6728 6742 6746 6758	72 Lager 729 Homeros) 940 Hompen 943 Bass
GRUPP 3:	6724 Mikro 6738 Mast 6748 Bör 6753 Bistro	86724 86738 86748 96753	6724 6738 6748 6753	788 Misse 786 Maro 743 Bisko 643 Bisko

2. Svensk Fjällrasavels fjälltjurar:

	Namn	stb.nr.	kodnr.	Far
	161 Smille 165 Leo 1 Hubert 156 Zonat 177 Rusk 181 Idear 162 Linus 170 Snabbe 3 Peter 70 Rosen av Böle 192 Snögubben 32 Goding 1010 Olav 232 Dillner	6673 6677 6680 6681 6690 6691 6694 6703 6871 20002 20008 20009 20025 20036	7-549 7-556 7-564 7-543 7-564 7-563 7-567 7-581 7-592 7-597 7-706 7-707 7-720 7-726	10 Smith 10 Smith 6720 Jovial 9 Zober 127 Snösolo 38 Desing 10 Smith 127 Snösolo 29 Ise 733 Gandi 170 Snabbe 733 Gandi 9009 Sevat 181 Idear
	23 Svempa 37 Eemeli 164 Lim 3 Dollar 202 Vaccin 30 Herman 1002 Manitou 2 Gusten 1080 Major	6684 6685 6695 6707 20003 20005 20029 20011 20033	7-576 7-574 7-566 7-577 7-701 7-703 7-714 7-721 7-724	67 Ringo Kuninkaan Poika 83 Rim 940 Hompen 39 Dixon 34 Lysing 6715 Lage 158 Hink 127 Desir
	145 Tessar 21 Svartenlind 44 Fagerman 41 Duvolen 157 Lirken 57 Hinder 6 Snöstorm 178 Terrin 71 Dunkel 40 Pelle 2000 Maraton 208 Monogram 6209 Kvick 50 Musse 2027 Drutten	6679 6686 6688 6689 6698 6699 6711 6714 20000 20001 20006 20026 20018 20032 20035	7-542 7-553 7-571 7-565 7-554 7-561 7-595 7-598 7-599 7-596 7-704 7-702 7-710 7-722 7-725	148 Tess 701 Svarting 1 Holar 64 Griver 79 Nill 155 Levi 701 Svarting 145 Tessar 1 Holar 6748 Bör 710 Agaton 9005 Mono 705 Sol 255 Magnet 6763 Svartus

VID FRÅGOR OM AVEL!

Kontakta alltid Svensk Fjällrasavel:

Avelsansvarig: Robert Nilsson tel 0928-401 06
Ordförande: Patrik Gyllenhammar tel 0498-24 30 35
Expedition: Lennart Rosén tel 0141-700 82

VARFÖR ÄR TJURARNA INDELADE I TRE GRUPPER?

I den stora rutan här ovan kan Du se att tjurarna är indelade i tre grupper. Detta beror på att vi vill undvika inavel m.m. Hur man ska välja tjur efter gruppavelsystemet finns att läsa i brochyren *Gruppavelsystemet* som Du kan beställa kostnadsfritt från Svensk Fjällrasavels expedition!

Fjällrasens avelshistorik

Del 8

I denna del av fjällrasens avelshistoria ska vi se lite närmare på ekonomin på en avelsgård och lite grand jämföra priserna på dåtidens avelsdjur och djur ur andra raser.

Fjällrasen har aldrig varit den dyraste att handla med, likväl var försäljningen av avelsdjur en viktig inkomst för avelsgårdarna. Den tidigaste källan till priser på avelsdjur i någon större mängd som jag fått tag på är en "Katalog öfver afvelsdjursauktionen i Östersund den 1/7 1910".

Man kan nog säga att redan då hade handeln börjat komma igång. Det fanns tjuvföreningar som efterfrågade bra tjurar och enskilda bönder med stadd kassa som också ville vara med i budgivningen. Men tjurmaterialelet var ojämt och många av tjurarna gick åter till säljarna när inte priset blev till belåtenhet.

Några exempel på priser 1/7 1910:

Glanser	jt 861	4 år	250 kr
Balder	jt 765 R 108	4 år	500 kr
Dane	jt 1127 R 210	4 år	åter till säljare
Tomte	jt 913 R 153	3* år	350 kr
Mumm	jt 1002 R 178	3 år	430 kr
From		3 år	250 kr
Max	jt 1011 R 184	3 år	åter till säljare
Primus	jt 996	3 år	" "
Thule		3 år	" "
Primus	jt 1022 R 190	2* år	210 kr
Trolle		2* år	åter till säljare
Roland		2* år	250 kr
Rex 10 av Rösta	jt 1159 R 219	2 år	800 kr
Rex 6 av Rösta	jt 1158 R 218	2 år	960 kr
Rex 11 av Rösta	jt 1160 R 220	2 år	910 kr
Grevrex	gf 85 R 1189	2 år	1510 kr

Totalt bjöds det ut 38 tjurar varav 22 gick tillbaka till säljarna.

VARIERANDE PRISER PÅ LEVANDE TJURAR

Prisnivån är som synes varierande. Tydligt var inte ett tjurslakt värt särdeles mycket när man kunde få en 2* års tjur för 210 kronor. Det belyser ju att inom de 1510 kronor som A. Liljedal vid Nytorps Avelscenter betalade för Grevrex finns ett betydligt avelsvärde.

Man ser här vad ett gott namn betyder. N.O. Olsson vid Rösta Avelscenter är den ende som får alla sina tjurar sålda och det till ett medelpris på 890 kronor. Redan här märks att Pukelinjens tjurar har gott rykte och tjurar utan ordentligt antavla blir i stort osålda.

Nästa auktion vi besöker är den i Östersund 1/7 1916. Där bjuds 23 tjurar ut till försäljning, endast 2 blir osålda och prisnivån ligger mellan 305-910 kronor med ett medelpris på ca 600 kronor. Inte dåligt jämfört med år 1910 och med tanke på att det är krigstider.

PRISER PÅ TJURAR UR ANDRA RASER

För att ge lite prisperspektiv kan vi ju se på vad tjurar ur andra raser betingade för priser ungefär vid samma tidpunkt. Avelsföreningen för SRB, som på den tiden hette RSB, anordnade varje år auktioner på avelstjurar och 1910 såldes 21 tjurar till ett medelpris på 1633 kronor med ett högsta pris på 3010 kronor.

1916 på höstauctionen såldes 14 tjurar till ett medelpris av 4093 kronor med ett högsta på 7100 kronor, som synes klart över prisnivån på fjällrastjurarna men ändå inget mot för vad som betalades för avelsdjur ute i Europa.

1912 betalade mr. Horace Hale och en kompanjon i England på en auktion i St. Albans 50.000 kronor för en tjurkalv av låglandsras. Sedan den visat sig så bra som man hoppats så löste Hale ut den andra halvan med 72.000 kronor vilket ger ett pris på motsvarande ca 140.000 kronor, också det under 1:a världskriget.

ÄNNU HÖGRE PRISER I USA

Men även dessa summor bleknar om vi går över "pölen" till USA och året 1918. Då köpte en E.A. Stuart, ägare av Carnation Farms, en tjurkalv på auktion för den facila summan av 106.000 dollar! Jag har ingen som helst aning om vad dollarn stod i 1918, men idag får man för en dollar ca 7.50-8.00 svenska kronor.

De två sista exemplen är emellertid rekordpriser och inget som var regel. Ser vi till svenska rekordpriser så är 19.100 kronor det mesta som betalades på någon RSB-auktion för en enskild tjur.

Att skillnaden i pris är så stor beror i första hand på att en bra tjur för en stor besättning (100 kor eller mer) var av oerhört stort värde. Naturligtvis dels för produktionen men kanske ännu mer för kommande försäljning av avelsmaterial.

Ett engelskt exempel på det är Lord Rayleigh's Farms Incorporated som hade den legendariske låglandstjuren Terling Marthus i drygt 10 år verksam i besättningen. Han var en god förvärvare och parades ofta nära (man inavlade med honom). 1948, 13 år efter hans död, sålde fortfarande namnet så mycket att på en auktion såldes 18 tjurar och tjurkalvar för ett snittpris på 16.950 kronor och 153 kvigor och kvigkalvar för ett snitt på 10.600 kronor. Det ger ett totalt saluvärde på endast ett salu-

FJÄLLKON

tillfälle på nästan 2 miljoner kronor. Sett i det perspektivet så är tjuvpriserna på de stora raserna mer förställda.

INTRESSANTA PRISUPPGIFTER PÅ MJÖLK, KÖTT OCH LIVDJUR

Emellertid var såväl marknad som besättningsstorlekar inom fjällrasen av avsevärt blygsammare slag. Men för att illustrera vad ändå avelsdjuren betydde för en fjällrasbesättning med gott rykte så kan vi visa intressanta siffror från Trollåsens under perioden 1936-57.

Nu är vi ju visserligen lite senare i historien men det är väl i första hand proportionerna mellan summorna och inte summorna i sig som är det intressanta. Men ni som är yngre av våra läsare kan ju gott se på de genomsnittliga mjölkpriserna per år. 1957 ligger ändå inte så rasande långt bort i tiden.

är översteg ju t.o.m. livdjurshandeln värdet på mjölkleveranserna. Man kan ju idag bara fantisera om att en 30-kors besättning med gott rykte skulle kunna sälja livdjur för 400.000-500.000 på ett år!! Detta oavsett vilken ras vi pratar om.

TRAKTORPRISER

För att ytterligare belysa pengarnas värde kan vi ju se på vad en ny traktor kostade på den tiden. En Ferguson Grälle bensin kostade standard riktpriis 1951 7510 kronor. En Fordson Major fotogen kostade standard med gummihjul 1951 6150 kronor. Slutligen en Bolinder Munktell BM10 kostade standard 1953 8690 kronor. Så då kan var och en själv förstå att det inte var fy skam att få sälja 5 tjuvar för 10.500 kronor ett år.

I ärlighetens namn ska sägas att det naturligtvis var en viss chansning

ÅR	Försålda djur				Totalsaluvärde	Försåld mjölk		Tot saluvärde
	Slakt	Avelstjuvar	Avelskor	Ungdjur		Antal kg	Genomsnittspris	
36	-	4 st tot 4000	3 st tot 605	2 st tot 200	4805 kronor	23222 kg	14 öre	3251 kronor
37	-	2 st tot 1900	4 st tot 870	2 st tot 250	3020	28706	13,5	3875
38	380	5 st tot 4000	1 st 250	3 st tot 275	4905	27942	14	3912
39	500	3 st tot 4200	-	1 st 145	4845	38289	16	6126
40	610	2 st tot 2800	2 st tot 800	4 st tot 515	4735	42428	18	7637
41	1010	4 st tot 4300	4 st tot 2000	-	7310	35785	23	8231
42	1075	3 st tot 3600	-	-	4675	37614	26	9780
43	537	1st 1600	-	5 st tot 1300	3437	36793	28	10302
44	610	5 st tot 10500	1st 1500	4 st tot 1900	14510	37160	29	10776
45	-	3 st tot 8100	4 st tot 5000	3 st tot 1100	14200	34528	29	10013
46	765	3 st tot 7300	-	1 st 800	8865	32472	30	9742
47	279	4 st tot 5100	4 st tot 6900	1st 500	12779	35973	31	11152
48	526	2 st tot 2050	2 st tot 3150	1st 400	6126	33758	34	11478
49	270	3 st tot 5240	3 st tot 3800	4 st tot 1600	10910	37919	36	13651
50	2132	-	3 st tot 3750	1st 300	6182	43205	37	15985
51	1832	3 st tot 3065	7 st tot 9150	1st 200	14247	34248	37	12672
52	3692	-	-	1st 200	3892	28575	43	12287
53	1394	-	-	3 st tot 2700	4094	32719	44	14396
54	1488	2 st tot 4400	-	-	5888	36128	44	15896
55	3570	-	3 st tot 3700	3 st tot 1700	8970	37219	46	17120
56	1580	3 st tot 4300	3 st tot 4000	1st 450	10330	30302	47	14242
57	2885	1 st 1150	1st 1400	4 st tot 6400	11615	29391	47	13814

Som synes av tabellen så var avelsdjurförsäljningen en betydande inkomst. Visserligen kostade det en del med stamboksföringar etc, men det blev nog över i slutändan. Det är en ganska fascinerande prisstegring på djursidan från 1936 till 1944. En livko betalades med ganska mediokra 200-250 kronor, fast det är klart, saluvärdet på hennes mjölk om det var en medelko var nog knappast större än 350-400 kronor.

BÄTTRE PRISER MOT SLUTET AV 1940-TALET

Redan 1940 var livpriset uppe i 400-500 kronor för att mot mitten och slutet av 1940-talet ligga närmare 1500 kronor. Saluvärdet på mjölken från medelkon torde då ha legat mellan 700-900 kronor så man ser här att köparna räknat in ett ganska betydande avelsvärde i korna man köpt från Trollåsens. Det som påverkar prisbildningen på 30-talet är naturligtvis de ganska dåliga tider som rådde efter börskraschen 1929 som gav en lång lågkonjunktur i hela världen på 30-talet.

När man ser priserna så är det ju inga pengar alls med dagens ögon. Men ett bra mått är ju att ställa livdjurspriserna mot levererad mjölk. Enskilda

att försöka föda upp och träna en eller flera tjuvar. De skulle ju se ut för någonting och kunna visas upp på auktionerna på ett snyggt sätt. När hypoplasm började bekämpas på 30-talet åkte många påtänkta avelstjuvar till slakt och då var det ju genast ingen bra affär.

När man senare började uppmärksamma betäckningsförmågan och att tjuvarna skulle klara ett betäckningsprov för att få bli tjuvfäder till stambokförda tjuvar så gick även där en hel del tjuvar bort. Den viktigaste faktorn var naturligtvis ryktet som den säljande besättningen hade. Eller de åsikter funktionärer kring auktionerna eller husdjurkonsulenterna inom hushållningssällskapen hade.

Att det fanns en betydande lockelse i att prova föda upp en blivande "matador" förstår man om man översätter efterkrigspriserna som för "bra" tjuvar ofta låg på upp emot 3000 kronor. Det motsvarade lite grovt 10.000 kg mjölk i avsaluvärde eller om vi översätter det i dagens priser 30.000-40.000 kronor.

Den högst betalde fjällrastjuren någonsin på en auktion (och mig verterligt fortfarande överhuvudtaget) var 16 Ebenholtz som den 24/4 45 såldes av

FJÄLLKON

Så här såg ladugården vid Trollåsens ut 1908. Man hade då ett 15-tal kor av fjällras och totalt 37 djur. På de nedtecknade avräkningspriserna m.m. på sidan till vänster kan man följa utvecklingen under många år.

av Gunnar Petterson, Billsjö på auktionen i Östersund för 13.100 kronor. Köpare var Enoc Norberg, Blåvik, Bjästa. Översatt till dagens pris ca 140.000-150.000 kronor!!

Norberg hade kontrakterat en del andra avelsdjuruppfödare på orten och sålde betäckningar till dessa för 50 kronor styck (motsvarande dagens 500-600 kronor). I efterhand kan man konstatera att det var en av de mest djärva tjuvköp som gjorts men att det gick hem. För det råder ingen som helst tvekan om att Ebenholtz blev den genom alla tider mest betydelsefulla tjuren för fjällrasen. Han fick över 80 stambokförda söner och är anfader till 7 av tjuvfamiljerna i gruppavelssystemet.

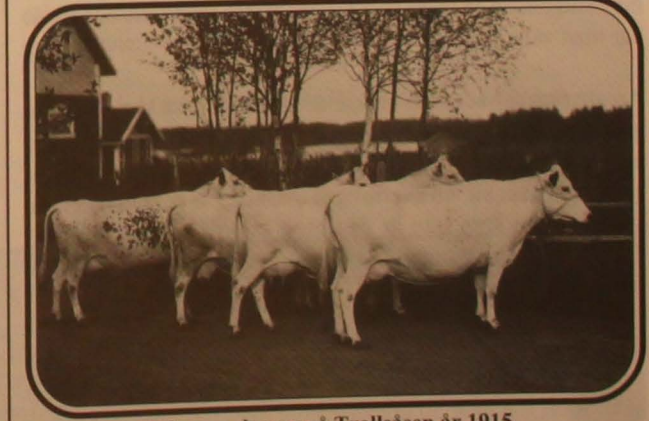
Men nu får det vara nog om ekonomi, i nästa nummer ska vi titta på den sista A-C tävlingen och även se på när dom sista tjuvlinjerna försvann som inte stammade ur Puke eller Oden.

Kalle Glader II R 48, tjuren som grundlade Trollåsens goda rykte. (Han var stamtjuv där 1902-1905).

Samekvinnan Kristina Pålsson år 1908. Hon skötte om ladugården på Trollåsens i flera år i början av seklet. Här är hon vid stugan på Mörvikshummeln.

Några av korna på Trollåsens år 1915.

Fjällkon = framtidskon i ett framtida resurssnålt samhälle!

HUR SKA MAN EGENTLIGEN GÖRA?

Det är inte lätt att veta hur man ska vända sig i dessa dagar. Hur man än vänder sig så har man ändan bakåt och nästan alltid står det någon där och daskar till en.

Att veta hur man som bonde ska satsa för att utveckla sin gård har som jag ser det blivit svårare och svårare. När jag gick i lantbruksskolans 40-veckorskurs 1983 så kom det ut folk från lantbruksnämnden och sade att "vid 22 kor har man nått effektivitetsmaximum". I princip var man bara girig om man ville ha fler kor än så! Jag tror att de ganska snabbt ändrade den ståndpunkten och vem pratar idag om att bygga en ny ladugård för 22 kor?

BRIST PÅ AVBYTARE?

Avbyttjänsten ändrar skepnad och taxa lite nu och då. Idag är det stora problem lite varstans i landet att överhuvudtaget kunna få tag på en avbytare, så det familjejordbruk som alla sade sig värna om för 10 år sedan blir bara svårare och svårare att driva med bibehållen social standard.

Samtidigt är det ju så att när saker och ting ändrar sig så medföljer det även möjligheter, om man bara orkar se dem för alla vardagsbestyr. Kanhända öppnar sig möjligheten åter för de mindre lantbruken? Det finns faktiskt ett och annat som tyder på det!

Om vi med en mindre gård pratar om upp till ca 10 kor så är det en gårdsstorlek som egentligen kanske är mer flexibel än min egen 35-kors gård. En mindre besättning har på ett annat sätt möjligheter att hålla investeringarna låga. Det finns som regel ingen utgående att kasta bort pengar på och skottkärra och spade har man väl i alla fall.

Arealen mark som man brukar är kanske inte så stor så att det går att övertyga någon granne om att man får leja in till slätter eller andra körslor och man kan slippa att skaffa sig alla grejor själv. Om man nu vill skaffa egna maskiner är de som regel i en storleksklass som inte är den mest efterfrågade på maskinfirmorna (om man inte måste tävla med hästfolk förstas) och inte alltför svindyra.

Tiden räcker kanske också till att ta på sig en del jobb utanför gården så att det blir lite utav "många bäckar små" över det hela. Men har man 30 kor så hinner man fördärva mig aldrig från gården med mindre än att någon annan sköter ladugården åt en.

Det som är svårt är förstas det här med att lura mejeriföreningen att stanna och hämta mjölken, men kanske kan man hitta på en annan lösning. Kanske kan man skaffa en hemförsäljningskvot och pastörisera mjölken och hitta en lokal marknad för den. Eller förädla den på annat sätt.

Ja, jag vet att det inte är gjort i en handvändning att lära sig sådant och komma igång, men det finns de som gör det, och det finns kurser i det. Vad jag menar är att det i alla fall är lättare att hitta på en alternativ avsättning för 50-100 liter om dagen än för 500-1000 liter.

LÅST VID HÖGRE KOANTAL?

Man är faktiskt på många sätt mer låst som 30-korsbonde än som 5-korsbonde. Och som någon sade; "En dålig affär blir ju inte bättre för att den blir större". Nej, skämt åsido, naturligtvis är det så mycket som spelar in för vilket koantal som passar på en gård. Det är brukarens intresse, arronderingen på markerna, tillgång på mark, tillgång på ekonomibyggnader, tillgången på arbetskraft etc,etc. Men det vi börjar se är att det faktiskt inte längre är säkert att fler kor alltid är lösningen ur problemen.

DET FINNS MER ATT VÄGA IN I BEDÖMNINGEN FÖR FRAMTIDEN

När Normmejerier bestämde sig för att införa en miljöpremie på 3 öre per kg mjölk så krävde man att de leverantörer som ville ha denna "3-öring" skulle vara med på ett endags miljöseminarium där bland annat Gunnar Brundin föreläste om Agenda-21-inriktning mot kretsloppssamhället och konsekvenserna av det för samhället.

Där tog han upp tillgången på energi som en av de faktorer som mest kommer att styra utvecklingen av samhället och då även jordbruket. Enligt vetenskapen finns det kända tillgångar av olja för ca 45 år med nuvarande konsumtion. Kända tillgångar av uran för kärnkraften är ca 65 års konsumtion.

Kol finns det däremot för ca 250 års konsumtion. Men kolen liksom de andra fossila bränslena påverkar ju koldioxidutsläppen så det är ändå en omöjlig energiform i längden. Så han menar att om ca 40 år kan vi räkna med att vi kan göra av med ca 1/10 av den energi/person och år som vi använder idag.

Naturligtvis kan man finna mer olja men den börjar vara så kostsam energimässigt att utvinna så att det blir ointressant att utvinna den för förbränning. Och kärnkraften som det bråkas så mycket om

ser ju ut att sluta sig själv med tiden. Nå, det blir omöjligt för mig att återge allt han sade på 4 timmar för han var duktig på att prata.

VAD INNEBÄR DÅ DETTA PÅ SIKT?

Inget handelsgödselkväve (utvinns med hjälp av olja), långa transporter blir dyra. Jordbruk som baseras på arrenden långt borta blir svåra att klara. Mycket folk i städer och lite folk på landsbygden blir också fel.

Efter dagens slut gick jag fram till honom och ställde då frågan om det han sade inte innebar att den storleksrationalisering som nu görs med ökning av besättningar från 30 till 60 kor och från 50 till 100 blir helt fel i ett längre perspektiv p.g.a. den relativt högre energiåtgången.

"Jo", sade han, "det går åt fel håll på det sättet".

"Nå", sade jag, "innebär det inte också att den avel som bedrivs på de stora raserna, som går ut på att ge korna allt mer högkoncentrerat foder för att kunna orka producera mer och mer, är fel i ett längre perspektiv?".

Då svarade han utan att jag hann säga mer att "- Ja, vi skulle haft fjällkorna kvar!!" Jag behöver väl inte tillägg att jag var nöjd med svaret.

Nu ska väl ingen förhastiga sig i några slutsatser, för så länge som energipriserna är så relativt billiga som idag så visst bär sig storleksrationalisering i dagsläget om man är s.a.s. konventio-

Även små mjölkbesättningar har en framtid enligt ovanstående artikel.

(Fotot föreställer Stjärna och Molik på sommarbete i Småland sommaren 1998. OBS! Dessa två är till salu; se vidare under säljes på sidan 13!)

Oxidationssmak eller härsken smak i mjölken?

Som vi berättade om i förra numret av Fjällkon så skulle vi denna gång återkomma med lite upplysningar som rörde smakfel i mjölken som man kan råka ut för ibland. Oxidationssmak eller härsken smak är två otäcka smaker som definitivt inte gör mjölken smaklig och som dessutom kan medföra stora prisavdrag från mejeriet.

P.g.a. platsbrist så kommer vi istället att ta upp detta i kommande nummer av Fjällkon!

Var rädd om fjällkorna - de är utan tvekan den ras som i ett framtida samhälle med krav på resursåterhållning har en given plats!

(Denna bild är från Eva Martinssons fäbod i Lima, men den har inget direkt samband med artikeln)

nell mjölkbonde och levererar till mejeri. Men visst öppnar det intressanta perspektiv på sikt.

Att säga när och till vad och på vilket sätt som samhällsstrukturen kommer att ändras är inte enkelt, men att det kommer att bli intressanta ändringar är det nog inget tvivel om. Det är nog heller inte för fantasifullt att anta att små gårdar kommer att platsa mycket väl in i en framtida samhällsstruktur byggd på kretsloppsidén. Kretsloppssamhället är de flesta ense om att vi måste bygga, det man bråkar om är takten.

FJÄLLKON HAR EN SJÄLVSKRIVEN PLATS

Och i det samhället kan vi vara säkra på att en effektiv grovfoderomvandlare som fjällkon kommer att ha en självskriven plats tillsammans med andra raser som inte förädlats ihjäl för att passa dagens och den nära framtidens energiintensiva jordbruk.

Så om du är fjällkoägare och har en liten gård, eller om du har en liten gård och undrar över om det är lönt att sprattla vidare så tänk på att det säkert kan bli kärvare ännu ett tag men på sikt är du en del av lösningen på det framtida samhällsbygget. Nu gäller det bara att hjälpas åt att hålla modet uppe och hjälpa varandra med idéer för alternativ produktion. För rätt ras, det har vi, och den ska vi vara rädda om för den behövs för kommande generationer!

God Jul Och Gott Nytt År På Er Alla Fjällkovänner!

Text: Robert Nilsson

FJÄLLKÖPRYLAR TILL SALV!

FJÄLLKOR I TRÅ!

1. Stor fjällko.....145:-/styck (varje ko har ett eget namn)
  2. Liten fjällko.....115:-/styck
  3. Fjällkalv.....95:-/styck
  4. Ko-magnet.....45:-/styck (till t.ex. kylskåpsdörren)
  5. Halsband med fjällko.....100:-/styck
  6. Örhänge med silverkrok.....135:-/par
  7. Brosch, större & mindre.....45:-/styck
- BESTÄLLNING & FÖRFRÅGAN: Bjenn Bua, Karin Nilsén Andersson, Djupudden 8420, 833 94 Strömsund. Tel 0670-710 22, 121 49.

VYKORT MED FJÄLLKOMOTIV!

4 st. vykort med olika motiv!

25:-/ förp. inkl. porto

2 kort är svart/vita med äldre fjällkomotiv och 2 kort är i 4-färg med vackra fjällkor.

Beställning sker till: Svensk Fjällrasavel, Larstorp, 590 33 Borensberg. OBS! Bifoga 25:- i frimärke eller kontanter per beställd förpackning!

Informationsmaterial från Svensk Fjällavel!

Som medlem kan Du rekvidrera följande från expeditionen:

- Gruppavelssystem för fjällrasen (häfte).....kostnadsfritt
- Tjurboken (pärm med alla fjällrastjurar).....50:- (200:- för icke medlem)
- Informationsfolder Fjällkor.....kostnadsfritt
- Fjällkotidningar, äldre utgåvor.....kostnadsfritt

Beställ dekaler om fjällkor!

Vi har nu tryckt upp ett antal dekaler med nedanstående text lämpliga att sätta på bilen, ladugårdsdörren eller andra platser. Kostnaden är 20 kronor/styck vilket bifogas i frimärken eller kontanter i en skriftlig beställning till Svensk Fjällrasavel, Larstorp, 590 33 Borensberg.

Dekal 1:

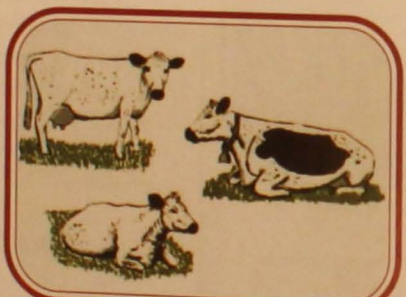
Dekal 2:

FJÄLLKOR I STENGODS!

Souvernirbetonade små kossor och mer naturalistiska skulpturer. Även kossor i smycke-form; broscher, halsband, örhängen.

Keramiker Maria Ericsson, Hovsgården, Alsen 1345, 830 44 Nälden, tel 0640-430 64

T-shirt med fjällkotryck!

S - XXL.....pris 120:-
4-5 år, 7-8 år, 1+-11 år.....100:-
Frakt tillkommer. Önskan om tryck på andra plagg eller tyg kan diskuteras!

Beställning & frågor till: Eva Nilsson, Övre Svartå 515, 961 98 Boden. Tel 0928-401 06. Fax 0928-402 10.

Träpussel!

Fjällkopussel för barn. Kon är i 13 bitar. Handgjord och handmålad, ingen lik någon annan. Pris.....180:-
Frakt tillkommer.

Julläsning

Det är inte ofta vi har skönlitterära alster i Fjällkon, men så här till jul vill vi bjuda Er på lite "mellandagsläsning". Vän av ordning kanske undrar över vad ett sådant stycke gör i en medlems-tidning för fjällrasentusiaster, men fortsätt läsa så ska vi försöka förklara. Vi vill med kommande stycke belysa lite grand av den miljö och tidsanda som danade fjällrasen till det den är. Korna är förvisso bara snabbt framskyttande i texten men de har en viktig roll där. Författaren till texten är Einar Wallqvist, kanske mera känd som "Lappmarksdoktor". Få har som han skildrat det landskap som danade vår ras. Hans beskrivning av vardagen för småbönder och nybyggare i den del av Norrlands inland som var hans är unika dokument av en tid som flytt men som ändå är relativt nära i tiden.

Einar Wallqvist kom 1922 till Arjeplog som nyutexaminerad läkare och blev bygden trogen intill sin död 1985. Mest känd är han kanske för sitt livsverk "Silvemuseet" med bl.a. världens största samling av samesilver. Museet innehåller mycket mer än silver och är väl värt ett besök om kosan styrs mot norr någon gång. För den som är intresserad kan vi rekommendera ett besök på biblioteket för att låna någon eller några av de 27 böcker som denne produktive man hann med att skriva. Speciellt de äldre är mycket läsvärda. Vi vill också passa på att tacka Alrik Wallqvist och hans syskonbarn som låtit oss publicera detta stycke utan extra kostnad.

Men nu till texten. Den är hämtad ur boken "Att få komma" från 1947 från andra halvan av berättelsen *deras framtid*. Lev Er in i den, känn efter hur landskapet kommer emot Er och lägg märke till detaljerna som berättar om livet i "fjällkons land" för 50 år sedan!

.....För flickorna ligger det annorlunda till. De möter ännu alltför ofta stora krav på deras arbetsvilja och ringa förståelse för att de vill ha tid också till att dansa och le. Den lilla vesslemjuka varelsen, som nu leker i dockskåpsvrån och lär sig sy i vävskammaren på vår stuga, vänder vanligen tillbaka hem till den gård i avskild skogsbygd, varifrån hon kommit. Där sätts hon som mor och gammelmor före henne i ett arbete, som verkligen kan kallas hårt, oersonligt hårt. Hon blir snart en dämpad, tyst, brådmogen kvinna, varken så mycket barn, att hon vågar leka, eller så vuxen, att hon törs glamma och retas med de andra.

Hon har spruckna naglar på de nariga händernas trubbiga fingertoppar, fettglänsande hy och det tunna bröstet insjunket bakom klädningen av enkelt snitt. Kanske vill hon någon gång vid ett besök framme i kyrkbyn vara en fin fröken, vaggande på för höga klackar och med den eljest rufsiga kalufsen permanentad, kanske får hon då en trånande längtan i blicken, men hon kan ej bära upp allt detta. Hon är kväst av något som heter sysslor. Sysslor dagen i ända, gnat från en trött mor och tanklösa kommenderingar från en oförstående far. Från bröderna får hon inte de handtag som hon är i behov av. I hennes ögon kommer tidigt ett trött och förskrämt allvar, som jag inte kan gilla.

Så var det för Vera.

En kväll i höstas blev jag kallad på sjukbesök tre och en halv mil uppåt skogarna. Den minste i nybygget där hade fått en krampanfall, en dramatisk händelse i den stilla stugan. Mor skrämdes hjärtängslig, det var inte att undra på, och budade genast doktorn. Men en barnkramp är lyckligtvis oftast inte så farlig, som den är stygg att se, och får den lille lämpliga droppar och riktig kost, bör mor snart känna sig tröstad och lugnet komma tillbaka där borta i skogen.

Det var skum kväll, när jag kom luffande på stigen, som jag endast med möda kunde se. Väl framme på gårdstunet möttes jag av ett vänligt sken från köksfönstret, och inne i stugan var det varmt och behagligt mot ute i skogens risslande och fuktiga blåst. Barnet granskades, allt

medan mor omsorgsfullt och detaljrikt berättade, suckade och ojade sig. Men hon lugnades, får vågade sig från soffhörnet ut på golvet, kaffepannan kom på, och vi var så samlade till den gemytliga pratstund, som gärna vill följa ovanpå all bedrövelsen. Och då berättade man en händelse, som inträffat några dagar tidigare. Det lättar ju alltid att tala om andras besvärigheter.

Fyra eller fem kilometer längre upp i skogen ligger ytterligare ett nybygge, det sista i raden av ensamma gårdar utmed den ström som rinner upp långt in i tassemarkerna och forsande brusande söker sig ned genom dalen fram till Uddjaure. Där uppe bor ett ungt par, som inte modstulet sade nej när torpet erbjöds dem, utan med förunderlig livsglädje slog sig ned och arbetade fram ett hem för den snabbt växande barnskaran. Att en ny arvinge nu var att vänta, visste man snart i gårdarna nerefter strömmen, men det fann ingen märkvärdigt, ty man hörsammade litet var i stugorna budet om att uppfylla jorden. Hustrun på torpet, Hulda, tyckte det också vara bara som det skulle, men likafullt bekymrade hon sig den här gången mer än vad hennes vana var.

Förutom karlen och kräken i fähuset var där i hemmet en rad småttingar att taga vårdnad om, och Hulda visste fuller väl vilket huvudbry och fäfångt sökande det på senare år blivit även här uppe i de barnrika bygderna var gång det gällde att få tag i duglig kvinnokraft att avlösa mor. Och nu måste hon oundgängligen få någon hem till gården att taga hennes sysslor, medan hon gjorde resan upp till sjukstugans förlösningrum och födde barnet och fick det kristnat. Eftersom det nu var femte gången, var Hulda mer tung än förr i kroppen och ovig i gången, och hon skulle gärna velat ha ett par flinka ben och hjälpande armar till sin hjälp de sista veckorna före den väntade händelsen. Det var så oersonligt mycket att göra med att hålla ungarna hela och i styr och fähuset fejat, och armarna värkte var natt så det blev dåligt med sömnen.

Hulda hörde sig för, men hur hon än frågade och budade, skrev brev, vilket nu inte var det minst krångliga, bad karlen och grannarna hjälpa till, så fick hon inte tag i en fullväxt kvinna, vilket hon helst hade sett för

att kunna lita på, att allt blev ordentligt skött där hemma, då hon i tidens fullbordan skulle lunka längs stigen ned mot vägen. Och fast hon själv gav sig av mitt i all hushållsbrådskan fram till telefongården längre ned utmed strömmen och där en hel eftermiddag satt i kammaren och ringde norrut och söderöver och kostade på sig fyra och femti i samtal, gick det inte att finna en varelse att leja. Hulda såg sig då i sin nöd ingen annan utväg än att sända bud till en syster hon hade i andra ändan av socknen.

Hennes äldsta dotter var visserligen inte mer än sexton, men bättre henne än ingen. Och system väntade inte smått förrän längre fram i vinter, efter vad hon anförtrott Hulda, då de möttes vid Barsmässhelgen, så hon borde kunna reda sig tösen förutan en tid, sedan hon nu på höstkanten fått iväg de skolpliktiga barnen till arbetsstugan.

Hulda fick också svar med löfte om att få Vera några veckor. Inte för att det var så lätt att avvara henne, hördes det i brevet, men systrar bör lika väl som bröder kristligt hjälpa varandra. Och en dag kom Vera gående ensam uppefter stigen till Huldass skogstorp bärande en liten rensel med de få klädesplagg, som mor hade att skicka med henne. Hulda hade inte sett henne på många år och gav henne en snabb men kritisk, nästan ogillande blick, ty den lilla sextonåringen var smal och slank och såg inte ut att ha mycken kraft att föra sopborste och bära höfång till korna.

Men Hulda misstog sig. Vera visade sig, som magert och tanigt folk ofta gör, ha en envis vilja att övervinna kroppens skröplighet med, och hon var hemifrån vand vid att inte baxna för bördor. Och jag håller för sannolikt, att hon inte stod Hulda långt efter i att hålla snyggt och mäta ut kvällshö. Hulda var också snart storbeläten och vankade tung och rultig välvilligt mysande runt köksgolvet och fann stort välbehag i att ha någon att prata med. Det bjöds inte i vardagslag på torpet.

Att Vera mest teg och lyssnade och smått skyggt tittade upp på mostern med sin stora, glansiga ögon, fäste sig inte Hulda stort vid. Hon snackade lyckligt och förnöjd vidare om granne och väder och kobete och barnkrämpor. Då och då vältrade hon sig upp i utdragsängen i kökshörnet och tog sig därefter en skön vila, och när mannen då kom in och förvånad såg mot denna ovanliga syn, skrattade hon bara, ty han om någon borde väl veta, vad anledningen var!

En dag kom en kronojägare förbi gården, och han bjöds förstås in på en kopp kaffe. Han hade hälsningar med från Huldass gamla mor, som bodde i ett torp långt borta på andra sidan skogsåsen i dalen näst intill. Gumman hade inte varit riktigt kry sista tiden. Det bekymrade Hulda att höra därom. Det skulle nog inte vara så dumt för gumman, om hon kunde få Vera någon dag till hjälp för skurning och tvätt. Det borde vara minst en vecka kvar, innan Hulda måste ta av nedåt stigen. Skulle Vera vilja gå över till mormor?

Hulda hade inte en tanke på att den slanka sextonåringen hade nog som hon hade med bestyren på torpet och borde sparas till de kommande dagarna. Hulda var själv robust och armstark och led inte stort av arbetets mödor i vanliga fall och sov lugnt var natt även efter långt dagsverke.

Vera sade henne ej emot, ty det passar inte den, som är städslad. Hon gjorde sig i ordning, och på måndag förmiddag knöt hon chaletten bak i nacken, neg adjö och tog sitt knyte. Hulda följde henne ut på förstugubron och pekade ut stigen. - Där, bakom ledet, inåt grandungen och vidare bakom odlingsmyren uppåt berget! Kom tillbaka i slutet av veckan! Hon ropade efter henne: - Det är väl en mil, och du har stig hela vägen!

Den fanns för den, som kände den, ja. Men Hulda glömde säga Vera, att hon måste

se upp med alla fätrampen upp till betesängar och björkgläntor. Vera hade ej heller gått länge, förrän hon blev i valet och kvalet, om hon skulle följa stigen till höger eller stegmärkena till vänster. Hon var alltför blyg att gå tillbaka och fråga, de skulle ju kunna tro att hon aldrig tagit sig genom en skog förr, och hon prövade och försökte, först den ena, sedan den andra stigen, och förrän hon visste det, var hon uppe i ett virrvarr av kostigar och renvägar och förstod nu varken hur hon skulle komma vidare eller hur hon skulle söka sig tillbaka.

Hon stannade. Oron klämde bakom bröstbenet. Men hon ville inte ge tappt. Hon sökte vidare längs stigarna, kom dock bara ut i blötmyrar, sjönk där i dyn ända till halva smalbenen, snavade över ristuvor, tappade vägen, trampade på, gick och gick, och nu kröp ängsten allt hårdare fram, alltefter det dagern vek. Och när regnbådande moln hjälpte till att fördunkla aftonen, var hon långt inne i skogsmörkret, långt från stigarna, helt utan uppfattning om, åt vilket håll, bakom vilka berg, hur avlägset mormors stuga låg. Vera hade ett klart för sig: nu var det inte mer att tänka på nattläger i mormors kammare.

Hon påminde sig, att mor talat om skogen hos moster som något avskräckande stort. Där skulle finnas gårdar blott på timmars håll från varann. Vera stannade, för med de tunna händerna över blusen, kramade den framför bröstet, där det bultade, kurade ihop axlarna, huttrade av frossa, började gråta stilla. Hon stod rådvill och rädd. Natten kom nu kall, det duggade. Hon kände fukten krypa in på sig, hon blev stel i benen av kylan, hon måste åter gå. Hon trampade framåt, snavade och föll. Mörkret slöt sig blött och slemmig kring henne. Hon blev gång på gång som förlamad och ångestjagad och hade svårt att hålla tankarna klara. Men det iskalla regnet påminde henne obarmhärtigt om, att hon gått vilse i den beryktade stor-skogen.

Vera vandrade under nattens första timmar, lyssnade till prassel och vindsus, ryckte till knäppningar och läten och kände hjärtat stanna i bröstet, då en uv huade till i en svart gran framför henne. Hon kröp mot en stam, som hon törnade mot, vände ansiktet upp mot nattljuset där ovan, kände dropparna sila ned för hennes knottriga kinder. Hon snyftade till, hon grät högljutt, det gjorde ju ingenting nu, då ingen såg henne. Men vilse var hon och utan allt hopp, att ett vänligt ljus någonstans i mörkret skulle lysa henne till stuga och värme och en bädd att få sova i. Sov!

Benen började värka, och hon satte sig, men marken var blöt, och hon reste sig, då den kalla fukten trängde genom kläderna. Hon kröp in under en gran där det var torrt på den bartäckta marken. Intill stammen drog hon kläderna tätare kring sig och satt med rädda tankar och storrade ut i mörkret och lyssnade till droppfall från de av vinden sakta vajande grenarna och till skogens alla ljud i natten. Ovan trädens toppar susade det vemodigt.

Hon somnade till slut av pur trötthet men vaknade stelfrusen och förvirrad, först oklar om, var hon befann sig, men sedan skrämmande medveten. Hon knåade sig upp och började röra lemmarna, klev fram ur granskyddet, såg då en smal ljusstrimma, dagen skulle komma. Hon började gå, gå, gå. Timme efter timme. Trött, rädd, förtvivlad. Men hon måste för att hålla sig varm. Hungern gjorde sig nu också påmind. Hon plockade de bär, övermogna hjortron och vattniga lingon, som började synas i det sakta ökande ljuset. Hon åt först begärligt men tröttnade snart på de blöta bären.

Hon stannade och lyssnade. Men hon hörde ingenting som kunde komma henne till hjälp. Hon gav till ett skyggt rop men blev genast rädd för sin egen röst. Dagern hade först givit henne något mod, men nu kom den förlamande ångesten tillbaka. Hon vågade inte mer stanna, inte sitta ned, det var något som ville komma och ta henne, hon måste hasa sig vidare. Hur trötta benen än var måste de bära henne framåt.

Hemma i torpet anade de givetvis ingenting. Vera skulle vara borta i flera dagar, och man ägnade inte en tanke åt, att hon inte skulle vara kvinna nog att följa en stig och skilja den från kotramp. Gamla gumman väntade henne ej heller, ty hon hade ju ingen aning om Huldass goda vilja att hjälpa henne. Vera fick gå runt i sin skog, utan att någon saknade henne. Och det var Vera väl medveten om. Ingen skulle leta och ropa, söka efter tramp i myrhålen, efter brutna kvistar och steg i mossan. Hon skulle få sjunka i gytjan och kvävas där, som hon hört att ett barn gjort i hemtrakten. Hon skulle få bryta benen eller segna ned av trötthet, och ingen skulle bry sig därom.

Hon fasade vid tanken....Nej, hon fick inte låta fantasierna skena iväg med henne, det nyttjade intet, att gå och drömma bort sig i dagsljuset blott skadar den, som var satt här i världen att arbeta, hade mor sagt. Sådant kan blott passa folk, som har råd att förstöra de ören de tjänar.

Vera hasade sig fram den dagen under malande tankar, och till slut gick hon som i ett töcken. Hon hade inte längre någon känsla av tidens gång. Timmarna gled över i varandra. Hon åt något bär då och då, men hon vart led vid dem, och hungern var också borta. Törsten stillade hon genom att lägga sig framstupa vid en sorlande bäck och ur handen sörpla kallt klart vatten med järmsmak. Men hon kunde skrämmas upp av något ljud, hon måste då springa undan, bakom en sten eller buske och ställa sig där och lyssna, övergiven, vettskrämd, så ensam och så långt borta från far och mor, som hon inte ens kände sig den första natten där på arbetsstugan, då hon började sin skolgång.

Ett par gånger mötte hon renflockar och skyndade sig då in i någon träddunge, där hon kunde gömma sig, ty hon visste, att tjurarna var ilska så här års. Medan hon satt där på huk, dunkade pulsarna ända upp i halsen, och det dansade för ögonen.

Men så fick hon plötsligt se en stor vattenspegel glimma i diset. Hon anade nästan, att det var Storavan, men hon kunde knappt fatta, att hon kommit så långt. Något annat vatten kunde det dock inte vara. Hon såg åsar på andra sidan. Det måste vara bergen hemma hos far och mor. Hon kände en smärtande längtan dit, en längtan att få lägga huvudet i mors knä och vakna upp och kunna säga sig, att alltsammans bara var en dröm. Men det var inte så! Och nu, just nu ville mor säkerligen säga henne, att det här, det ska du klara av! Men det föreföll henne bara vara så rent omöjligt att orka...

Då såg hon en båt glida fram ute på det småkrusiga vattnet nedanförs åsen, där hon stod och spejade. Hon kände glädje välla upp inom sig, hon fick mod och började springa nedför tallbackarna, föll, rullade, stötte sig, var åter på benen, sprang och kom till stranden med videsnåren invid vattnet blott för att se båten försvinna bakom en udde. Hon blev vild, ropade, satte händerna för munnen, skrek, förskräcktes av ljudet över vattnet men skrek igen. Ingen svarade, ingen syntes komma, ingen....Rösten blev allt svagare, till slut kom det bara klagande, snyftande. Ingen hörde henne.

Men det måste ju finnas folk åt det håll båten styrde. Hon sökte sig efter sjöstranden, men videsnår och tuviga sankar mader drev henne allt längre uppåt tallbackarna, och hon var snart ur riktningen. Det kom ett bergstup med stenmoras i hennes väg, och hon var åter fångad i skogens ensamhet.

Och även den dagen kröp mot sitt slut.

Det kom åter en dyster skymning med fallande duggregn, blött, blött. Hon nådde en glänta i skogen, där man tydligen förr haft slätter, ty där stod en förfallen ängskåta. Hon gick sakta dit fram och vågade sig försiktigt mot öppningen, som ej längre täcktes av någon dörr. Moen hon ryckte till, hon tyckte sig höra suckande därifrån, hon sjönk förfärad ned intill kåtan och blev sittande där, vågade inte röra sig. Hon spände sig, lyssnade, hörde allt tydligare, tyckte hon, att någon snarkade, någon var där. Men det kunde ju inte vara så! Ingen eld, inga nedtrampade grässtrån framför kåtan. Men nu orkade hon inte mer. Hon måste få sitta. Och medan mörkret föll, somnade hon.

Frossan väckte henne, eller var det tredje dagens första ljus? Det kom sakta silande mellan träden. Hon smög sig skyggt bort från kåtan och inåt skogen, där hon hade velat kasta sig ned och åter sova och sova. Men hon vågade inte. Nu var det, som om var gran nickade åt henne, var buske hade liv, hon måste springa ifrån dem men hon mötte bara nya. Och nu rusade hon framåt för brinnande livet, flyende allt som skrämde henne runtomkring i skogen. Hon sprang över fallna stammar och sviktande tuvor, men förvirringen tog henne allt mer, hon såg gubbar kika mot henne bakom träden och dansa fram över myrarna. Till slut orkade hon inte mer, tankarna stannade av, hon drev viljelöst fram i en dov dvala. Då hör hon mot aftonen ljud, som kommer det att skälva till inom henne, ett vänligt ljud som för ett leende över hennes läppar, något av gården hemma, mor, allt som vill henne väl: en koskällas mollstämda klang. Hon är med ens klarvaken, hon ilar med värkande ben fram genom skogen mot det spruckna klämtandet. Hon ser den första brunvita kroppen häva sig fram ur riset, ser de andra vagga rosiga, kalvtunga, med viftande svansar. De lyfter sina huvuden och vänder dumma, blanka ögon mot flickan, som kommer glidande mot dem i våta, sönderrivna kläder klubbade över den taniga kroppen, kommer med lysande blick och darrande läppar.

Nu möter hon varelser, som hör samman med henne, vänliga varelser, som stilla väntar henne. Med dem ska hon vara till aftonen, mot kvällen söker de sig hem till hage och fähus, hon ska följa dem, de ska visa henne vägen, de ska föra henne till människor!

Och hon går jollrande fram mot en av korna, gull gull, gull, smeker henne, lutar sin panna mot hennes smutsiga länd och super med vidgade näsborrar in doften av den varma kokroppen, och där ställer hon sig och gråter med skälvande axlar. Kon står stilla och idisslar och bekymrar sig föga om detta människobarn, som möter henne uppe i skogens grönskimrande betesängar.

Och mot kvällningen går koflocken stilla lunkande nedåt dalen och strömmen och in på trampad stig. Nu skulle Vera ha kunnat lämna dem och springa före blott följande vägen. Men hon går kvar med korna, för skygg att våga möta boning och folk. Hon måste få gå bland korna, ha dem med sig, då hon nu kommer ur skogen.

När den unga hustrun i gården, där jag satt och lyssnade till berättelsen, den kvällen gick att locka hem Gullrosa och Lillkulla och vad de hette och mötte dem i sommarfähuset bakom hagen, såg hon i den bleka kvällningen något skyymta i flocken, hastigt springa åt sidan, skyggt gömma sig. Hon gick förvånad ditåt, ropade, fick inte svar, vek en gren och mötte ett par förskrämda flickögon. - Men du, vad gör du här? Grå av hunger och trötthet stammade Vera fram; - Ja, jag..... >>

Men mer förmådde hon ej. Kvinnan anade en olyckshändelse, tog förfärad flickan i hand, strök henne över det våta håret. - Men kom då fram!

Hon fick in henne i stugan, fick av henne de blöta trasorna och på henne torra plagg och beskärade henne och smekte henne, och sent omsider började barnet tala och kunde nu berätta. Kvinnan ställde fram gröt och mjölk och kokade ägg och fyllde på men bad henne äta försiktigt. Hon hade svultit alldeles för länge. Men Vera åt glupskt, allt under det hon skakade av frossa. Kvinnan frågade, Vera svarade, och kvinnan strök henne ömt över den tunna armen och hade stora, blanka tårar i ögonen.

- Arma barn....Men nog är de väl likgiltiga, som släpper iväg dig sådär!

Den natten sov Vera i den främmande stugan utan att låta sig störas av lillungens joller och gråt, då han hade iver till sin mors bröst. På morgonen var hon emellertid uppe tidigt, åt häftigt, som om det vore svårt att stilla hungern, och började sedan göra sig i ordning. Men man bad henne stanna kvar, vila ut över dagen på torpet. Nej, nej! Inte kunde hon det! Hon tvinnade händerna oroligt, hon måste skynda sig tillbaka till nybygget, med vända tänkte hon på, att det kunde ha hänt mycket där, medan hon trampat omkring i skogen, hon måste genast gå. Ansvarskänslan var över henne och jagade henne - det var ju hon som skulle vara kvinnan i gården, när mostern måste.....

Men man tröstade henne med, att ingen hade syns till däruppifrån torpet. Det hjälpte inte, det kunde hända när som helst, hon måste gå. Hon neg farväl och tackade för sig tyst och blygt. Mannen i gården gjorde sig i ordning att följa henne. Man kunde inte nu låta henne traska dit upp ensam - vem vet om hon ens orkade fram. Han hade gärna tagit henne på sina armar, burit henne, så ömmade han för henne, men det hade ju sett för konstigt ut! Veras fötter måste vara värkande, men hon drev på uppför stigen fortare, än vad mannen väntat. Hennes allvariga ansikte var spänt, och hennes tankar malde säkerligen i oro för stugan med alla ungarna och fähuset med dess råmande kor. De väntade på mjölkning denna afton och sedan i morgontimma och kvällsskymning veckor framåt. Och alla de andra sysslorna! Vera hade sprungit, om det inte hade gjort så ont i fötterna.

Mostern hade inte givit sig av men för blott någon dag senare, lämnande Vera att vakta de skrikande små för eld och vatten, förkylning och skärsår. Vera satte upp stolarna i utdragssoffan, så att den minste inte skulle kunna kliva för högt. Hon torkade blöta byxor på strecket över spisen, hon kokade åt karlen, som hela dagen vankade ut och in och inte tycktes ha ro att börja något arbete. Hon klämde kornas svällande spenar, så det värkte upp efter armsenorna, hon knogade och bar och gned sin rygg och hade svårt att somna på kvällarna för värken, som kom efteråt.

Men ingen arbetsbörda var dock så tung som ansvaret. Det var säkerligen inte bara mannen, som räknade dagar och timmar till Huldass hemkomst.

Ska vi inte kunna önska, att det snart gryr en ny dag för flickan, som mögnar till mor i ödebygdsgård?

Samtal mellan en advokat och hans klient:
- Ni sa att er fru kastade en stol på er.
- Ja, det gjorde hon.
- Och då gick ni er väg?
- Just det, för jag såg att hon sneglade på byrån.

- Hur ligger en gotlänning när han ligger på rygg?
- ???
- Rauklång!

- Sixten lille, var lite försiktig med geväret! Du missade mig just med ett par millimeter!
- Gjorde jag? Det var inte meningen.

FJÄLLKONAMN PÅ BOKSTAVEN G

Det har nu gått några nummer av Fjällkon utan att vi haft med vår lilla "serie" med fjällkonamn. Hur som helst så har vi kommit fram till namn som börjar på bokstaven G, så håll tillgodo!

Gabriella, Gamma, Gasti, Gasta, Gisselros, Gisslina, Gilla, Gina, Gansy, Galanta, Gansa, Geishan, Giva, Glada, Glamma, Gladelin, Glansa, Glansy, Garbo, Glimma, Glimra, Glittra, Gloria, Glory, Glädelin, Glänsa, Goda, Godlin, Gottland, Grangås, Granngås, Granna, Grannlin, Grannhild, Grannlåt, Grannros, Granata, Grandi, Grevinna, Greja, Greta, Gruva, Gudinna, Guldälva, Gretchen, Grásida, Gråssi, Gulla, Gullan, Gullblom, Gullborg, Gullfröken, Gullöga, Gulldyr, Gullbär, Gulldam, Gulldropp, Gullhind, Gullprick, Gullros, Gullstrand, Gullripa, Gullviva, Gumman, Gunda, Gåsa, Gåva, Göta, Gynna, Gölin, Gåslin, Gåsöga.

Blir Du lurad av tidningsrubriker?

Carola avslöjar: Runar är skjutgalen!

Bakgrund: Runar älskar att skjuta barnvagnen när paret är ute och går med sin lille son.

Göran Persson skiljer sig från sin fru!

Bakgrund: Göran Persson skiljer sig från sin fru på många sätt, bl.a. är hon den mer praktiskt lagda av de två.

Lill-Babs erkänner: Jag gick ner mig i träsket!

Bakgrund: Under en semesterresa till Florida trampade Lill-Babs fel vid en utflykt i träskmarkerna varvid ena stöveln sjönk ner i dyn.

Lars Berghagen i fängelse i hemlighet!

Bakgrund: Lasse B sjöng på ett fängelse. Konserten skulle vara en överraskning för internerna och hemlighölls därför.

Tore Wretman kokainförespråkare!

Bakgrund: Wretman föredrar att koka in fisk som ål, gös och aborre framför annan tillagning.

Kärnkirurg lärde sina barn att röka!

Bakgrund: Läkaren var på fiskeutflykt med sina barn och visade dem hur man bereder enrisrökt aborre.

Leif Loket Olsson nedslagen i TV-studion!

Bakgrund: Loket var nedstämd på grund av att han själv aldrig vinner på Bingo-Lotto.

Möte 1: Fjällkor i Vemdalsfjällen hos Sixten Thor

Möte 2: En blyg fjällko?

B-POST - Föreningsbrev Porto Betalt

Avs: Svensk Fjällrasavel
Larstorp, 590 33 Borensberg

BILDER FRÅN FAMILJEALBUMET.....

Gotta betar och Krona gör sig fin för fotografen hemma hos Kicki Wiberg, Kumla.
Foto: Robert Ahlberg

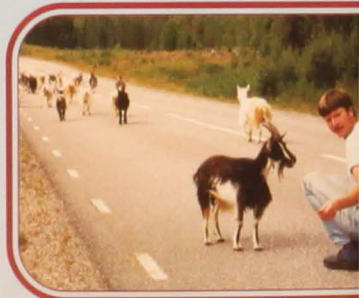
STN-kor just släppta på vårbete i Drevsjö, Norge.
Foto: Peter Andersson

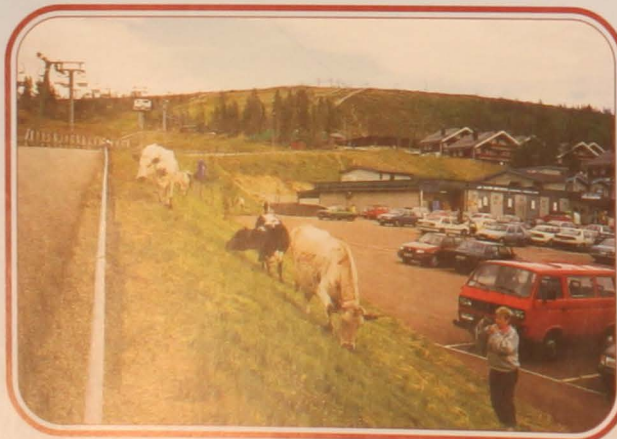
Majken på grönbeta i Kälamon, Jämtland.
Foto: Alexandra Eriksson - Gelland

Uppställning för fotografering på Kättboåsens fåbod.
Foto: Birgitta Karlsson

Goth Bertil har hittat några kompis på vägen.
Foto: Birgitta Karlsson

Skulle det verkligen vara fåboddag här på parkeringen?
Foto: Goth Bertil Johansson

Nej, fåboddagen måste väl ändå vara på fåboden, vi går her
Foto: Goth Bertil Johansson